

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 18.

Fredagen den 22 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr Nilssons i Landeryd m. fl. på kammarens bord liggande motion nr 310.

§ 3.

Vidare föredrogs, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtanden nr 14 och 15, lagutskottets utlåtanden nr 4—9 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 4.

Herr statsrådet Nilson avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 91, om viss frihet från skatt till staten för aktiebolaget elektrolytverken samt om anvisande av medel till tecknande av aktier i bolaget för statens räkning;

nr 92, angående anslag till en odlingsorganisation;

nr 93, angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m.;

nr 94, med förslag till lag angående tillstånd att i och för viss tjänstgöring utom landets gränser använda värnpliktiga, tillhörande beväringens första uppbåd; och

nr 95, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader för utförande av bevakningstjänst å Åland.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Hans excellens herr statsministern Edén, som anförde: Herr talman, mina herrar! De två senast avlämnade propositionerna bero på inkomna underrättelser angående de överenskommelser, som nu

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 18.

mera föreligga emellan de stridande parterna på Åland. Dessa överskommelser förutsätta, såvitt de av oss äro kända, att en viss styrka av svenskt bevakningsmanskap bör kunna hållas tillgänglig dels för att kontrollera själva ögruppens evakuering av båda de stridande parterna, dels också för vissa andra ändamål till öbefolkningens skydd. Det är sålunda uteslutande för att bereda möjlighet att på detta sätt fullfölja syftet om Ålands pacifisering enligt fredlig uppgörelse emellan de därstädes stridande parterna, som regeringen har begärt de bemyndiganden, vilka ligga i de föredragna propositionerna.

Jag har ansett mig böra lämna dessa kompletterande upplysningar för att förekomma varje missförstånd och alldeles särskilt för att förebygga varje tanke på att i de nu gjorda framställningarna skulle ligga några politiska syften. Att detta icke är fallet, har jag för övrigt redan för ett par dagar sedan i mitt svar på den härstädes väckta interpellationen uttryckligen betonat.

Härpå blevo propositionerna nr 94 och 95 omedelbart remitterade, den förra till lagutskottet och den senare till statsutskottet.

Övriga avlämnade propositioner bordlades.

§ 5.

Interpellation.

Herr talmannen gav nu på begäran ordet till

Herr Lithander, som anförde: Herr talman, mina herrar! Sedan augusti 1914 har folkhushållningen ställts inför nya och oförutsedda uppgifter, där, oförberedda som vi varit, icke alltid den bästa utvägen blivit begagnad.

I vissa hänseenden har befolkningen åsamkats olägenheter i högre grad än som varit behöfvligt, därest mera praktiska anordningar vidtagits.

Ingen torde kunna förneka, att t. ex. livsmedelsköerna tillhöra vad som behöver snart och effektivt reformeras.

Olägenheterna av livsmedelsköer i alla väder äro tyvärr alltför väl kända för att närmare behöva beskrivas. Mödrar ha i timtal tvingats till väntan under bar himmel, varvid de ofta ställts i valet mellan att medföra sina små barn eller att lämna dem utan tillsyn hemma.

Genom den centralisering, som ägt rum i livsmedelsdistributionen, har det icke varit möjligt att tillgodose behovet utan mycket stora olägenheter för allmänheten. En mycket vidsträcktare uppdelning av arbetet är tydligen av nöden. Närmast ligger då till hands att söka i större utsträckning än hittills begagna sig av det redan befintliga organ för distribution, som landets köpmanskår utgör.

Olägenheterna av det nuvarande tillvägagångssättet vid livsmedelsdistributionen äro emellertid alltför stora, för att man ej snarast bör söka ernå ett för den stora allmänheten bättre sakernas läge.

På grund av det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande spörsmål: Interpellation.
(Forts.)

Har herr statsrådet för avsikt att genom större arbetsfördelning vid distribueringen av livsmedel snarast söka i möjligaste mån minska de olägenheter, som vidlåda nuvarande sätt för livsmedelsfördelningen särskilt i avseende å s. k. livsmedelsköer?

Ifrågavarande framställning bifölls.

§ 6.

Herr *Welin* avgav en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående tillfällig höjning av postavgifterna.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 311, blev på begäran bordlagd.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 31, i anledning av de av Kungl. Maj:t i sammanhang med propositionen angående tilläggsstat till riksstaten för år 1918 framlagda allmänna grunder för förskottsväsendets avveckling; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 92 av sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående höjning av förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar jämte en i ämnet väckt motion;

från bevillningsutskottet:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelseriika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse; samt

från bankoutskottet:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti från statens sida för obligationer, utgivna av ett aktiebolag med uppgift att åt utländska banker och bankirer bereda svensk kredit.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av motionerna nr 116 och 171 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående provisoriskt ruskdrycksförbud samt motion nr 117 angående beredande av ersättning åt personer, som berövas sitt arbete till följd av ett provisoriskt ruskdrycksförbud.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 14 dagar fr. o. m. den 23 febr.,				
»	Möller	»	3	»	»	24 » ,
»	Lithander	»	3	»	»	24 » ,
»	Olsson i Ramsta	»	3	»	»	24 » ,
»	Johansson i Uppmälby	»	2	»	»	25 » ,
»	Flognfält	»	6	»	»	23 » ,
»	Andersson i Prästbol	»	3	»	»	23 » ,
»	Jonsson i Källeräng	»	11	»	»	24 » ,
»	Carlsson i Solberga	»	6	»	»	23 » ,
»	Helger	»	2	»	»	23 » ,
»	Karlsson i Sandviken	»	7	»	»	23 » ,
»	Persson i Norrköping	»	3	»	»	23 » och
»	Eriksson i Grängesberg	»	den 23 febr.			

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 3,20 e. m. för att åter sammanträda kl. 8 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 22 februari.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr vice talmannen.

§ 1.

Till bordläggning anmälles första sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillstånd att i och för viss tjänstgöring utom landets gränser använda värnpliktiga, tillhörande beväringens första upp-
båd; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader för utförande av bevakningstjänst å Åland.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,4 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 23 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 91, om viss frihet från skatt till staten för aktiebolaget elektrolyt-verken samt om anvisande av medel till tecknande av aktier i bolaget för statens räkning; och hänvisades densamma i vad den avsåge viss frihet från skatt till staten för bolaget till bevillningsutskottet samt i övrigt till bankoutskottet.

Vidare föredrogs var för sig och remitterades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts likaledes å bordet vilande propositioner:

nr 92, angående anslag till en odlingsorganisation; och
nr 93, angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m.

§ 2.

Herr *Welins* på kammarens bord liggande motion, nr 311, som nu föredrogs, överlämnades till bevillningsutskottet.

§ 3.

*Ang. vissa
värnpliktigas
tjänstgöring
utom landets
gränser.*

Föredrogs första sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillstånd att i och för viss tjänstgöring utom landets gränser använda värnpliktiga, tillhörande beväringsens första uppbåd.

Ordet begärdes därvid av

Herr *Månsson* i Hagaström, som anförde: Behandlingen av detta ärende har synt mig vara något märklig. Utan att man hört ett ord vare sig i press eller på annat sätt, som varskott, kastas här in två propositioner, den ena avseende, att värnpliktige må användas utanför rikets gränser, och den andra rörande kostnaderna för detta. Vid två på varandra följande korta sammanträden hava, något som säkert icke kammarens medlemmar observerat, dessa propositioner

bordlagts, och nu har man hunnit så långt, att man är färdig besluta i ärendet. Det synes mig vara ett slags politisk våldtäkt, någonting av överrumpling, man kommer med, och jag skall be att få nedlägga min protest mot att icke något blivit synligt, som kunnat varsko kammarens ledamöter, om vad som varit att vänta. För övrigt tillkom ju hela denna Ålandsexpedition genom en lögnkampanj i den politiska smutspressen. Man läste om att kyrkoherde Göransson skulle vara mördad och sönderskuren och att Ålands befolkning skulle ligga sönderskuren och blodig eller vara på flyende fot och vänta på hjälp från Sverige. När expeditionen kommer fram, visar det sig, att det som skrivits i tidningarna som vanligt icke vart med sanningen överensstämmande. Underhandlingar ha nu ägt rum mellan skyddskårister och ryssarne och lett till att ryssarne äro villiga att ge sig i väg. Nu begär man, att svenska trupper skola avgå dit såsom bevakning, och att riksdagen skall giva sitt medgivande till att föra trupper utanför rikets gränser för bevakning. De sista dagarna ha i tidningspressen varit synliga artiklar i vilka det bestämt hävdats, att vad som nu skett på Åland måste få en fortsättning i Finland. Då jag och många med mig finna det vara bättre att stämma i bänken än i ån, får jag helt enkelt yrka avslag på den föreliggande propositionen.

*Ang. vissa
värnpliktliges
tjänstgöring
utom landets
gränser.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Månsson i Hagaström, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första sammansatta stats- och lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 131 ja mot 15 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Härefter föredrogs första sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln

för bestridande av kostnader för utförande av bevakningstjänst å Åland; och yttrade därvid

Herr M å n s s o n i Hagsström: Jag skall be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen framställda propositioner i ämnet blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående två paragrafer omförmälda ärenden.

§ 6.

Härpå föredrogs, men bordlades åter andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 7.

Vidare föredrogs vart för sig:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 9, i anledning av Kungl. Ma:ts proposition angående postverkets ansvarighet för vissa till postbefordran mottagna försändelser m. m.; samt

lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 8.

Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner om anslag till svenska jägarförbundet.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 41 i första kammaren av herrar *Hedenlund* och *Holmquist* och nr 161 i andra kammaren av herr *Rune m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen ville på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett anslag av 10,000 kronor att ställas till svenska jägarförbundets förfogande för att sätta förbundet i stånd att på ett kraftigt

sätt bedriva upplysningsverksamhet rörande rationell jakt och jaktvård och därmed samhöriga ämnen samt tillika söka åstadkomma, i den mån så kunde ske, en hela landet omfattande jaktstatistik.

Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner till befrämjande av jaktvård å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hage*, *Flognfält* och *Ericsson* i Arboga, som ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Johansson* i Uppmälby, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna, har jag tillsammans med tre andra av jordbruksutskottets ledamöter vid detta utskottsbetänkande fogat en reservation.

Den fråga, som här föreligger, är inte för kammaren obekant. Redan 1913 ingick svenska jägarförbundet till Kungl. Maj:t med anhållan om ett statsbidrag å 10,000 kronor för uppehållande av förbundets verksamhet. Regeringen upptog frågan, och vi återfinna den under punkt 94 i nionde huvudtiteln i 1914 års statsverksproposition, där regeringen föreslog, att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 5,000 kronor. 1914 års jordbruksutskott avstyrkte enhälligt denna Kungl. Maj:ts framställning och 1914 års riksdag avtog även densamma. Nu har emellertid utskottets majoritet intagit en ståndpunkt, motsatt den utskottet intog 1914. Man kan då fråga sig vad orsaken kan vara till att utskottet denna gång ändrat ståndpunkt. Såvitt jag kan finna av utskottets motivering, är det av fyra särskilda orsaker som utskottet denna gång gått med på att tillstyrka ett anslag av 10,000 kronor till denna förening.

Först säger utskottet, att »utskottet är av den uppfattningen, att samtliga näringskällor inom landet böra tillvaratagas». Ja, därom äro vi nog alla eniga. Det är väl ingen, som har något att anmärka mot detta. Men utskottet tillägger, att »detta gäller särskilt i den tid vi nu genomleva, då bristen på livsmedel gör sig mer och mer kännbar». Ja, mina herrar, jag undrar, om det finnes någon av kammarens ledamöter som tror, att vi, i händelse riksdagen beviljar ett anslag av 10,000 kronor till svenska jägarförbundet, komma att få någon större tillgång på köttföda här i landet eller att få billigare pris på köttfödan. Det tvilar jag åtminstone storligen på, och jag tror inte, att beviljandet av detta anslag kommer att visa sig ha några sådana stora verkningar, som utskottet tycks mena.

För det andra håller utskottet före, att jakten skulle, ifall den rätt bedrives, kunna »i sin mån bidra till att fylla landets näringsbehov, på samma gång den kan bli av betydelse som förvärvskälla

Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.
(Forts.)

för en stor del av landets såväl större som mindre jordbrukare». Ja, jag ställer mig också mycket tvivlande, särskilt då det gäller de mindre jordbrukarna, till att de skulle kunna räkna med jakten i detta hänseende. Visserligen kan det bli en inkomstkälla för åtskilliga det erkänner jag, men att lägga den synpunkten på frågan, att jakten i det stora hela taget skulle kunna bli en viktig förvärvskälla, tror jag är att ställa allt för höga fordringar.

Det tredje skälet grundar sig på en jämförelse mellan jakten och fisket, i det man gör gällande, att då fisket har statsunderstöd, bör jakten och få det. Ja, men det är i alla fall väl mycket att sätta likhetstecken mellan jakt och fiske. Det är väl en ofantlig skillnad på den mängd av näringsmedel, som tillföres folknäringen genom fisket, och den som vi någonsin kunna få genom jakten.

Själva huvudanledningen till att utskottet går med på att tillstyrka detta anslag, synes framgå av utskottets uttalande, att om vi bevilja dessa 10,000 kronor till svenska jägarförbundet, komma vi att få något, som vi äro i stort behov av och som vi för närvarande sakna, nämligen en tillförlitlig allmän jaktstatistik. Tillförlitlig var det. Så långt ha inte ens motionärerna vågat gå. I sin motion ha de sagt, när de skrevo sin motivering, att man härigenom skulle kunna få en *tillfredsställande* jaktvårdsstatistik. Ja, det är skillnad på »tillfredsställande» och »tillförlitlig». Men när motionärerna hunnit så långt, att de skulle skriva klämman till sin motion, ha de gjort en betydlig avprutning, då de säga: »i den mån så ske kan». Ja, jag åtminstone ställer mig mycket tvivlande till att det blir någon tillförlitlig jaktvårdsstatistik på detta sätt. Vi veta, att vi ha mycken statistik här i landet, och vi kunna i allmänhet icke säga om den, att den är tillförlitlig. Men denna jaktvårdsstatistik skulle naturligtvis komma att bli, det vågar jag säga, ännu mer otillfredsställande. Vad skulle den statistiken innehålla? Ja, inte kan det vara meningen, att den skall innehålla uppgifter om, hur många vilda djur vi ha här i landet, ty det kunna vi aldrig få någon tillfredsställande statistik över. Icke heller kan det väl vara fråga om, att den skall innehålla, huru många villebråd en jordägare har på sitt jaktområde, ty det är också svårt, enär djuren förflytta sig och hoppa över gränserna. En tjäder t. ex. som nu för ögonblicket är på den ene jordägarers mark, därför att han för tillfället sitter i ett träd där, kan nästa ögonblick vara på grannens mark. Att detta varit avsikten, är nog icke möjligt utan meningen torde väl vara, att man skulle få en statistik över antalet villebråd, som skiutas här i landet. Men hur skall man kunna få reda på detta? Skall det kanske ske genom deklARATIONER? Man vet, hur rymliga samveten våra svenska medborgare ha när det gäller att deklarerat, och jag tvivlar på att tjuvskytter och söndagsjägare, om nu dessa senare ens skiuta på egen mark, och andra, såsom mindre jordbrukare äro så noggranna att deklarerat, vad de skiutit. Det är nog väl mycket sagt när utskottet säger, att det skall bli en tillförlitlig statistik. Jag håller förr på, att motionärerna ha rätt, när de säga, att i den mån det skall ske skall man söka få en statistik i detta avseende, som möjligtvis skall kunna

bli något så när tillfredsställande. Jag tror för min del, att denna statistik blir nästan samre än den, som vi ha över vårt insjöfiske, vilken statistik jag för min del åtminstone vill beteckna sasom fullkomligt värdelös.

*Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.
(Forts.)*

Vi reservanter ställa oss på samma ståndpunkt, som jordbruksutskottet enhälligt intog 1914. Vi vilja icke förneka, att det kan vara av en nationalekonomisk betydelse att främja jaktvärden, men vi äro av den åsikten, som utskottet då uttalade, nämligen att jakten som näring betraktad näppeligen kan tillmätas så stor vikt och betydelse, att man med fog kan begära, att staten skall direkt understödja densamma. Vidare äro vi av den uppfattningen, att om undervisning i jaktvård behöves, och sådan kan nog väl behövas, bör den åstadkommas på andra vägar. Om något understöd av statsmedel skall utgå för detta ändamål, bör det ske på annat sätt än att tilldela dylikt understöd åt en enskild förening. Det lämpligaste vore väl, att hushållningssällskapen finge ta detta om hand, men från det hållet har intet yrkande framkommit i sådant avseende. Vad upplysning beträffar, hålla vi före, vad som också framhållits i utskottsbetänkandet av 1914, att denna sak kan överlämnas åt de med statsmedel understödda lantbruks- och lantmanuskolorna, vilka som bekant äro avsedda att utbilda såväl större som mindre jordbrukare.

Jag vill till sist, medan jag har ordet, yttra något om denna sak ifrån en annan synpunkt. Det har nu blivit mycket allmänt här i landet att när några enskilda personer bildat en förening, ha de snart märkt, att de behöva medel, och för att få dessa komma de i de flesta fall till riksdagen och begära anslag, och när sedan riksdagen gått med på att bevilja sådana anslag, har man en ny post i budgeten, en post, om vilken man kan säga, att när den en gång kommit dit, går det aldrig att få bort densamma. Här ha vi ett sådant fall. Vad är det egentligen, som detta anslag skall gå ut till? Det kommer att föra med sig — icke denna jaktvårdsstatistik, den tror jag icke på — utan nya tjänstemän. Det talas ju om jaktvårds-konsulent; och så skola vi få den posten stående på nu ifrågavarande huvudtitel för all framtid. Jag vill säga, att jag är icke emot upplysning och jag är icke rädd för upplysning, men jag måste dock säga, att det börjar gå alltför långt, då det gäller dessa konsulenter. Få vi här i riksdagen hålla på några år till, är jag rädd för, att vi en gång i framtiden komma till den tidpunkt, då vi få en konsulent för varje bonde. Vi komma en gång därhän, att det blir lika många, som kontrollera ett arbete, som de, vilka skola utföra det samma, och det kan väl icke vara någon mening i.

Den konsulent vi nu ha före, är nog inte den siste. Vi ha i år inom jordbruksutskottet åtskilliga förslag om andra konsulenter, och vi ha ju för övrigt i dagarna fått en ny sådan, men det är som sagt flera, som äro föreslagna. Jag kommer dock för min del aldrig att skänka min röst åt, att man, utan någon vidare utredning än den, som här är förebragt av svenska jägarförbundet, skall gå med på att fastslå behovet av inrättandet av även en jaktvårds-konsulent, vilket kanske i framtiden för med sig, att det blir flera sådana. Mo-

Aug. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.
(Forts.)

tionärerna säga ju, att det skall bli ett så omfattande upplysningsarbete på detta område. Detta arbete skall bli så omfattande, att man skall hos alla samhällsklasser väcka intresse för jakten. Ja, det är dock kanske för mycket sagt. Jag tror för det första, att det blir svårt att väcka detta intresse hos den allmänhet, som icke har några jaktmarker alls. Det behövs nog många konsulenter för att väcka intresse hos dem, och jag tror även, att de behöva arbeta mycket för att väcka intresse hos landets jordbrukare. Det finns en massa jordbrukare, arrendatorer och torpare under de stora godsens, vilka visserligen arrendera jord, men i sina kontrakt äro förbjudna att jaga, och det finns till och med de, som i kontrakten äro förbjudna att innehava jaktvapen. Jag tror, att det skall behövas många konsulenter, innan man kan få alla dessa, som visserligen se villebrådet, men äro förbjudna att skjuta det, att intressera sig för jaktvård.

Jag anser, som sagt, att riksdagen bör betänka sig mer än en gång, innan den slår in på den väg, som man här förordar. Ty om man nu beviljar detta anslag, skall detta komma att i framtiden föra med sig en hel del konsekvenser. Detta är nog inte den enda för-
ening, som skall komma och begära dylikt statsanslag, det blir nog flera, som skola komma med liknande framställningar. Då jag anser, att de skäl, som 1914 års jordbruksutskott anförde för avstyrkande av den då gjorda framställningen, fortfarande äga sin tillämplighet, så ber jag, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Vidare anförde

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag. Det kan icke förnekas, att jakten misskötes oerhört i vårt land och att man för närvarande icke har någon bestämd insikt om de möjligheter, som förefinnas för ett bättre förhållande på detta område. De enda åtgärder, som från statens sida hittills vidtagits för att skydda jakten, är att stadga viss fridlysningstid för vissa slag av villebråd. Att befrämja en rationell jaktvård har däremot aldrig ansetts ligga i riksdagens intresse. Staten har på olika sätt befrämjat fisket, och detta har också framhållits i utskottsutlåtandet; men vad insjöfisket beträffar, kan man icke påstå, att detta lämnar större inkomst, än vad jakten gör för närvarande, statistiken pekar åtminstone inte i den riktningen. Att det finnes ofantliga utvecklingsmöjligheter beträffande jakten, kan icke förnekas. Var och en, som känner förhållandena beträffande jaktmarker, som varit skyddade antingen därigenom, att de varit statens egendom, kronoparker, eller därigenom, att enskilda vårdat jakten, vet, att villebrådsstammen ökas otroligt och att man på ett relativt litet område kan med god jaktvård få en ganska avsevärd avkastning. Jag vill blott peka på en omständighet, nämligen att vid älgjakten i Dalarna under en enda jaktsäsong skjutits 583 älgar, enligt vad en inom jordbruksutskottet lämnad, mycket tillförlitlig uppgift

visar. Lågt beräknat äro väl dessa älgar värda mer än 100,000 kronor, och det är väl ändå en siffra, som icke är att förakta, och ett köttillskott, som icke är oväsentligt. Säkert är, att i händelse man rationellt vårdar jakten, så att en kraftig avelsstam kommer till stånd, ökas även avkomman och därigenom även möjligheten till en bättre avkastning av jakten å våra vidsträckta skogsmarker.

En annan åtgärd, som givetvis också hör till en god jaktvård, är att såvitt möjligt söka utrota rovdjuren. Var och en, som iakttagit, hur det ser ut omkring en rävyta om våren, vet, vilka oerhörda mängder av matnyttigt vilt räven förstör, och det är givet, att om intresset för jakt ökas, ökas också intresset för utrotandet av skadliga rovdjur. Nu begäres här icke mer, än att man skall bevilja ett anslag av 10,000 kronor för uppmuntran åt svenska jägarförbundet. Jag är övertygad om, att denna summa mångdubbelt upp nu bekostas av enskilda, som äro intresserade för jakt, och att då staten genom ett litet anslag även visar sitt intresse för en verksamhet, som säkerligen har nationalekonomisk betydelse av ganska stor omfattning, anser jag icke vara för mycket begärt.

Den föregående ärade talaren framhöll, att dessa tiotusen kronor icke komma att öka tillgången på kött under kristiden. Ja, det är självklart, att detta anslag icke kan verka ögonblickligen, men det ökade intresse för jakt, som därmed kan vinnas, skall i sin tur komma att öka även tillgången på köttföda.

Samma ärade talare kritiserade även förslaget i den delen, att han sade, att den jaktstatistik, varom här talas, skulle bli otillförlitlig, och det kunde vara nog med den statistik, vi för närvarande ha på detta område. För min del vet jag icke, om det finnes någon dylik statistik, som kan anses på minsta sätt tillfredsställande, men de upplysningar, som man har beträffande jakten, gå ut på, att i stora trakter av vårt land dödas kanske lika mycket vilt under den tid jakt är förbjuden som under lovlig tid, och detta anser jag också böra sporra till ett större intresse för att jaktvården må skötas på ett mera tillfredsställande sätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag befinner mig också bland de reservanter, vilka yrka avslag å motionen. Jag fick redan från början den uppfattningen, att man icke borde gå med på ett sådant anslag som detta, men dessutom har jag vänt mig till en del lantmän här i kammaren och frågade dem, vad de tyckte om denna sak. Och dessa lantmän, som tillhörde olika partier och voro från olika håll inom landet, slogo från sig med händerna och sade: du är väl icke så galen, att du går med på att bevilja anslag till detta ändamål. Det var den uppfattning, som gjorde sig gällande hos lantmännen här i kammaren angående denna sak. Det var till och med en, som var så elak — jag vill icke säga, vem det var — att han sade, att här icke var fråga om någonting annat än ett anslag till söndagsjägarnas fackförbund. Detta är kanske något mycket sagt. Men i alla fall är det väl ändå så, att dessa jaktvårdsföreningar och detta jägarför-

Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.
(Forts.)

Ang. anslag
till svenska
jägareför-
bundet.
(Forts.)

bund består till övervägande del av nöjesjägare. Och, ser man på vilka som undertecknat denna motion, så kan man kanske också väga det påståendet, att saken lutar litet smält åt det hållet.

Jag vill dessutom särskilt påpeka en sak av mycket stor vikt för bedömandet av anslagsfrågan. Man bör nämligen bemärka, att då denna sak år 1914 här förelåg till avgörande, då var det endast fråga om ett anslag på 5,000 kronor. Den gången var det regeringen, som hade framlagt förslag i ämnet, och det förelåg då en utredning av hithörande förhållanden. I år föreligger egentligen icke någon utredning, kan man säga. Saken har kommit fram genom enskilda motionärer, men likaväl nöjer man sig icke med 5,000 kronor, utan vill på ännu mera skraka grunder, än som förelägo år 1914, utverka, att ett dubbelt så stort anslag, nämligen på 10,000 kronor, skall beviljas.

Jag tror att då man kan konstatera, att man år 1914 här i kammaren var så allmänt emot det förslag om beviljande av det mindre anslag för nu ifrågakvarande ändamål, som då förelåg, ehuru man den gången hade regeringens auktoritet bakom förslaget, skulle det väl vara förvånansvärt, om vi år skulle vilja vara med om ett dubbels så stort anslag på egentligen ingen utredning alls, endast på enskilda motionärers yrkande, utan att regeringen står bakom.

Jag tror alltså, att vi mycket lugnt kunna utan vidare gå på ett avslag av förevarande framställning.

Desutom skulle jag mot herr Nilsson i Landeryd vilja säga, att om det gäller att åstadkomma åtgärder av den art, som han här omnämnde, d. v. s. att skydda älgarna och att utrota rävarna, så tänker jag mig, att detta lämpligast bör ske på det sätt, att landsting och hushållningssällskap, där så påfordras, ingripa och bevilja anslag för denna sak. Så har man gått till väga inom Norrbottens län, där jag för min del varit med om att i landstinget vid upprepade tillfällen votera anslag dels för älgars fredande och dels till jaktprämier för räv. Vi ha således där anslag till bägge dessa ändamål. Jag vill för min del säga, att jag ser hellre, att man går fram på den vägen, där det finnes särskild anledning därtill, att det beviljas anslag från landstingens sida för denna sak och att man icke begär sådant av riksdagen.

Herr talman! Med detta skall jag för min del be att få yrka avslag å utskottets föreliggande hemställan, och bifall till reservationen.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, men jag måste med anledning av den siste talarens anförande säga, att det förvånar mig, att han vill förringa betydelsen av detta anslag genom att tala om kammarens beslut år 1914. Då hade regeringen framlagt en proposition med ungefär samma yrkande, som motionärerna här gjort, utom det att beloppet då var 5,000 i stället för 10,000, som nu begärts. Då förelåg alltså en ordentlig utredning i saken. Nu finnes det ingen auktoritet bakom förslaget, säger den ärade talaren. Men detta hans uttalande är väl ändå märkvärdigt. Den utredning, som framlades år 1914, förefin-

nes väl nu också, och det är ju den auktoritet bakom förslaget, att regeringen redan år 1914 hade klart för sig, att något borde åtgöras härvidlag, och detta kan man väl återropa nu också. Det är efter mitt förmenande ganska goda skäl för ett bifall till det föreliggande förslaget och detta just i de omständigheter, som den siste talaren här anförde. Man har ju att återropa regeringens ståndpunkt år 1914 och den utredning, som då framlades. Och mina herrar, vad för övrigt beloppets storlek beträffar, vill jag erinra om, att penningvärdet, såsom vi alla veta, fallit rätt mycket sedan år 1914, och detta är anledningen till, att man nu ansett sig böra begära något mera än då.

Jag vill här särskilt vädja till lantmännen, om det icke är så att man under den tid, som gått sedan 1914, har fått allt mera klart för sig, att man icke får försumma någon näring eller något anslag, som kan bidra till att främja folkförsörjningen. Det gick väl an att år 1914 säga, att denna sak icke betydde så mycket, när man då hade fullt upp med både brödföda och köttföda inom landet. Men det är ju så, att det inträffat en del omständigheter sedan år 1914, och jag trodde verkligen, att den siste talaren hade vetskap om, att förhållandena i detta avseende ge anledning till, att man icke bör försumma någonting härvidlag.

Nu säger man, att denna sak icke är av så stor betydelse. Jag vi emellertid framhålla, att det är för oss av stor vikt, att vi verkligen få detta anslag. Ehuru beloppet icke är stort, blott 10,000 kronor, kan dock med detsamma mycket vinnas. I dessa tider, när villebrådet är så dyrt i pris, behöves det verkligen icke så stor ökning i fråga om jakten, för att denna skall bära frukt därhän, att de personer, som ha jaktmarker, skola få mycket större avkastning av detsamma, än vad de hittills fått.

Jag vädjar till herrarna att icke lyssna till det resonemang, som här förts, att det i detta fall skulle gälla endast, om jag så får säga, en nöjeshistoria. Jag vill säga herrarna, att de, som driva jakt såsom ett nöje och de stora bolagen, som ha stora skogar, samt personer, som arrendera jaktmarker, sköta nog sina jaktmarker och lägga ned penningar på skötseln av jakten därstädes. Men det är nu verkligen meningen, att man skall i detta fall väcka intresse hos alla ute i bygderna för denna sak, så att de förstå, att de kunna få en god inkomst av jakten, om de blott göra något för att främja vården av detsamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Mot den siste talaren vill jag invända, att när riksdagen år 1914 gick emot regeringens utredning, underkände den också i och med detsamma denna utredning. Och sedan har icke från regeringens sida framkommit någon ny sådan, som kan sägas ha neutraliserat riksdagens och jordbruksutskottets invändningar mot den förut framlagda utredningen. Om så hade varit fallet, d. v. s. om man nu presterat en ny utredning, som slagit

*Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.
(Forts.)*

Ang. anslag
till svenska
jägareför-
bundet.
(Forts.)

kull riksdagens bevisning från 1914, då hade kanske saken ställt sig något annorlunda. Men riksdagen har, som sagt, icke blivit överbevisad om, att riksdagens och jordbruksutskottets uppfattning år 1914 var oriktig.

Med anledning av, att den siste talaren här var inne på spörsmålet om, att man nu skulle genom att bifalla en sådan motion som den av herr Hedenlund m. fl. här framlagda söka verka för, att icke blott bolag och stora godsägare finge sina möjligheter till jakt förbättrade, utan även alla andra människor, så vill jag endast erinra om, att, såsom en föregående talare redan påpekat, möter det, vad arrendatorer och annat småfolk beträffar, ett stort hinder att vinna något i detta avseende i den omständigheten, att sådana arrendatorer m. fl. icke ha jakträtt å sina områden. Det har till och med gått så långt, att, såsom det berättats för mig här i dag, ett stort bolag i Norrland vid utlämnande av mark på arrende varit så mån om att avskära arrendatorerna från möjligheten att jaga, att bolaget för säkerhetens skull till och med förbjudit dessa arrendatorer att hålla sig med hund och katt. Det synes alltså, att möjligheterna i fråga om utsträckt jakträtt under sådana omständigheter äro för sådana arrendatorer och arbetare synnerligen små, då man möter ett så energiskt motstånd.

Herr talman, jag vidhåller min här förut uttalade uppfattning.

Herr Run e: Jag vill blott påpeka, att det är väl ändå märkvärdigt, att därför att *ett* bolag förfar på så egendomligt sätt, skall man icke se till att främja en näring, som verkligen kan ge avkastning.

Vad vidare beträffar det, som den siste talaren här nämnde om, att ingenting inträffat sedan år 1914, då riksdagen beslutade att avslå den framställning om ett dylikt anslag, som då förelåg, och att något nytt skäl sedan icke framkommit, vadan anledning icke förefanns att frångå riksdagens förut i denna sak intagna ståndpunkt, vill jag endast fråga, om verkligen icke något har inträffat sedan 1914. Jag tyckte dock, att då jag nyss här hade ordet, jag nämnde en hel del, som verkligen hade inträffat sedan år 1914, men den siste ärade talaren måtte icke ha hört på vad jag då sade. Jag erinrade sålunda om, att tillgången på köttföda nu är mindre än förut och framhöll även en del andra omständigheter som gör det nödvändigt, att vi nu anstränga oss för att utveckla våra näringar. Det finnes således större anledning nu än år 1914 att bevilja detta anslag.

Herr Wikström: Jag skall be att få uttrycka mina starka tvivel på hållbarheten av det påstående, som ligger till grund för den nu förevarande framställningen, nämligen att jakten, sådan den bedrives här i landet, är såsom *näring* en faktor att räkna med, att den är någonting ur rent nationalekonomisk synpunkt att försvara. Jag är icke jägare och följaktligen icke fackman på detta område. Men jag känner en del personer, som syssla med jakt, och jag har funnit, bland annat, att de, som syssla därmed, i de flesta fall gripas av en

fullständig passion, som gör dem mer eller mindre »fnoskiga». När jakttiden kommer, få de feber i kroppen, stiga upp om nätterna och springa sedan i skogarna dagen lang. Mycket viktigt arbete får då oftast stå tillbaka bara för jaktens skull. Och så långt min erfarenhet sträcker sig, lämnar aldrig det villebråd, som man får skjuta, närmelsevis valuta ens för den tid, man offrar på jakten.

Livsmedlen äro för närvarande dyra där uppe i Norrland, men jag tror mig kunna försäkra, att skall man taga hänsyn till de kostnader som ligga bakom, finnes det icke något slags livsmedel som tillnärmelsevis blir så dyrt som de fåglar och harpaltar, som man lyckas få ihjäl med detta »jägeri». Jag tror, att när man talar om jakten såsom ur nationalekonomisk synpunkt viktig och såsom »näring», ser man endast på jaktens kreditsida. Man räknar ihop vad som är jakten till godo, men man glömmar alldeles att räkna vad som bör föras upp på debetsidan. Jag undrar om jägarförbundet exempelvis skulle upprätta en statistik över, huru många jakthundar som hållas här i landet, och räkna ut, huru mycket livsmedel dessa hundar konsumera per år, om man icke därav skulle kunna draga vissa slutsatser om jakten som »näring». Jag är övertygad att varje jägares jakthundar på ett år konsumera i genomsnitt minst li a mycke, som jägaren själv skjuter. Sedan återstå på debetsidan alla de får, som hundarna riva ihjäl för bönderna, och allt det ohägn, som de eljest utöva. Vi ha vidare att räkna med den ammunition, som åtgår vid jakt, och vilken väl till 90 procent, tänker jag, bommas bort, och slutligen all den massa tid, som bortslösas vid jakten. Väger man allt detta, är jag övertygad om, att om jakten kan kallas för en näring, så är det åtminstone en av de ur nationalekonomisk synpunkt sämsta näringar vi ha här i landet.

Man har här velat jämföra jakten med fisket, och det kan nog vara riktigt, men det finnes olika slags fiske liksom även olika slags jakt. Då jakten verkligen utövas såsom näring, d. v. s. yrkesmässigt, så att folk kan sysselsätta sig därmed en längre tid och få valuta för däri nedlagt arbete, då är den försvarbar. Men jag kan icke erinra mig mer än ett enda område, där ett sådant fall föreligger. Det skulle då vara uppe i Tärna socken, där man under långa tider av året sysselsätter sig med ripjakt, som verkligen ger valuta för det därpå nedlagda arbetet. På samma sätt är det även med fisket. När det bedrivs *yrkesmässigt* ger det sin utövare skälig valuta och är en viktig näring. Vad jakten beträffar så kan den *yrkesmässigt* bedriven också vara försvarlig — möjligen kan älgjakten i någon mån hänföras till den ekonomiskt bäriga — men all övrig jakt, tillfällighets- och nöjesjakten, den kan och bör jämföras med det andra slags fisket, det där herr Rune vet: Ett långt spö med en metmask i ena ändan och en latmask i den andra! Jag tror, att om man skulle statistikföra alla de abbörppinnar och övrig fisk som man lyckas få vid sådant fiske, skulle man för hela landet få en post, som icke såge så liten och obetydlig ut, och man skulle kunna säga att detta fiske i viss bemärkelse hade nationalekonomisk betydelse. Men det går nog också endast på det sättet, att man fullständigt bortser från de kost-

Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.
(Forts.)

Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.
(Forts.)

nader och det arbete, som lagts ned på att åstadkomma kvantiteten i fråga. Ekonomiskt kan det i alla fall icke vara.

Jag blev verkligen förbluffad, när jag läste utskottets utlåtande och fann att anslaget tillstyrkts. Det är väl landshövding Holmquist's värtalighet, antar jag, som bevekt utskottet. Men jag skulle bli ännu mer förvånad, om andra kammaren skulle anse lämpligt att nu, när det från alla möjliga håll reses krav på statskassan för ändamål, om vilka det icke kan råda tvivel, att de äro av stor betydelse ur livsmedelssynpunkt, när det framlägges ökade krav på statskassan från alla håll för ändamål. rörande vilka man icke vet huru man med gott samvete skall kunna avslå framställningarna, samtidigt som man icke vet, var man skall taga penningar ifrån, nog skulle det förvåna mig, säger jag, om riksdagen skulle finna just denna tid lämplig att anvisa ett så pass avsevärt belopp av statsmedel för sysslande med jaktvård och stimulerande av jaktpassionen här i landet.

Jag ber att få yrka avslag å utskottets framställning.

Häruti instämde herr *Olofsson*.

Herr Rune: Jag måste inlägga en protest mot min vän herr Wikströms sätt att tala om denna sak. Detta är väl ändå en sak, som man kan resonera om utan att försöka göra sig löjlig över en del historier, som hänga ihop med utövandet av jakt. Herr Wikström säger, att fisket är en bra näring, och det är ju mycket sant, men såsom framgick av hans anförande, kan ju även fisket förlöjligas; han talade ju om ett metspö med en latmask i ena ändan och en metmask i den andra. Ja, det var några här i kammaren, som drogo på smilbandet åt detta. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att herr Wikström yttrade i början av sitt anförande, att han icke förstod vad han talade om, och detta bekräftades även av fortsättningen i anförandet. Man får väl icke taga honom på allvar, utan det var väl hans mening att stå upp och skämta litet grand. Det vill man ju så gärna göra med en viss kategori av jägare. Men lantmännen, särskilt på Smålandsbanken men även andra, säga, att saken ligger icke på det sättet.

Det är icke meningen, som herr Wikström påstår, att man skulle föda och försörja sig på jakten. Men är det icke så, att det kan ha en viss betydelse, vad man kan förtjäna på lediga stunder? Är det icke så, att lantmannen till omväxling med arbetet någon stund tidigt en morgon går ut och skjuter ett par harar, eller annat vilt och för dem får god betalning, och då har han den förtjänsten som netto även om den är liten.

Jag vill bara säga herrarna, att så enkel är icke saken, som herr Wikström säger. Och i dessa tider är det icke lämpligt att skämta med vare sig fiske eller jakt!

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen:

och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

*Ang. anslag
till svenska
jägarför-
bundet.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren, med avslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 99 ja mot 52 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 9.

Anmälades och godkändes första sammansatta stats- och lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillstånd att i och för viss tjänstgöring utom landets gränser använda värnpliktiga, tillhörande beväringsens första uppbåd, och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader för utförande av bevakningstjänst å Åland.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gottgörelse till byggmästaren Oskar Karlsson i Skrika för förlust å byggnadsarbete för kronans räkning;

nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter i kronojord;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande såsom nationalpark av visst område av Dalby kronopark i Malmöhus län;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronan tillkommande fordran på grund av å vissa fastigheter i Gotilads län vilande odlingslån för torrläggning av Mästermyr;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande till Sorsele kommun av visst område av den vid avvitrtingen inom socknen till kyrkostad avsatta mark;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för professorn M. H. Stålfors att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 14, i anledning av väckt motion om anslag till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund;

nr 15, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser angående jordavsöndring; och

nr 16, anledning av väckt motion om ändring av 60 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

*Ang. ändring
i villkoren för
försäljning av
kronoegen-
domar.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner om meddelande av vissa bestämmelser utöver nu gällande villkor vid försäljning av kronoegendomar.

I två särskilda inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade likalydande motioner, nr 27 i första kammaren av herr *Johan Nilsson m. fl.* och nr 31 i andra kammaren av herr *Olsson i Broberg m. fl.* hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vid försäljning av kronoegendom utom nu gällande villkor låta bestämma, att, sedan domänstyrelsen åsatt till försäljning beslutad sådan egendom bestämt saluvärde, densamma skulle hembjudas arrendatorn till inlösen för det åsatta värdet mot betalningsvillkor, som nu vore gällande, samt att, därest egendomen styckades och de olika lotterna åsatts särskilda saluvärden, egendomens arrendator förbehölles företrädesrätt till den av lotterna som han önskade förvärva mot det åsatta värdet.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Olsson i Broberg*: Herr talman! Jag har ju det tveklaktiga nöjet att söka plädara för en motion, som har fått en ganska omild behandling i det utskott, som haft motionen att förbereda.

Den avser, som herrarna finna, att bereda kronoarrendatorer tillfälle att få tillföra sig kronoeigenomar, när de skola försälgas, mot s. k. hembuds rätt för det värde, som domänstyrelsen kan ha åsatt på förslag av vederbörande domänvärderingsnämnd. Det är ju så, som vi veta, att under löpande arrendeperiod äga dessa kronoarrendatorer s. k. options rätt till arrendena, som tillförsäkrar dem rättighet att fortsätta med arrendet period efter period till det värde, som domänstyrelsen på vederbörande domänvärderingsnämnds förslag åsätter egendomen såsom arligt arrende. Ifråga om detta få i allmänhet alltid arrendatorerna ävensom deras rättsinnehavare rätt att fortsätta med arrendet till det åsatta värdet, men då fråga är, att egendomen skall försälgas, vilket alltid sker, om årliga arrendet icke går upp till 600 kronor, så är denna företrädes rätt arrendatorn betagen.

Ang. ändring
i villkoren för
försäljning av
kronoeigen-
domar.
(Forts.)

Denna fråga har varit före flera riksdagar förut och senast vid 1915 års riksdag, och utskottet har nu såsom motivering för avslagsyrkandet å denna motion anför, vad utskottet yttrade vid 1915 års riksdag i samma fråga. Utskottet tycks emellertid i sitt yttrande då ha fått den uppfattningen — och kanske, jag har icke särskilt undersökt det, att den då föreliggande motionen gav något stöd åt den uppfattningen — att yrkandet skulle avse något mera än en företrädes rätt för arrendatorerna att förvärva dessa egendomar mot hembuds rätt, ty utskottet polemiserar mot motionen och säger, att man genom denna motion skulle vilja lägga hinder i vägen för eignahemsbildningen. Det är ju icke alls meningen, utan tvärtom har motionen pekat på, att nu gällande villkor såväl i fråga om bildandet av eignahem som också i övrigt skulle vara gällande. Motionen inskränker sig sålunda helt enkelt till att föreslå, att kronoarrendatorer, när deras boställen säljas, skulle få samma rätt som arrendatorer ha i fråga om fortsatt arrende, att få övertaga sina innehavda boställen mot det värde, domänstyrelsen på förslag av domänvärderingsnämnden åsätta boställena.

Det nuvarande tillståndet på detta område är otillfredsställande. Det är ju så, att domänstyrelsen här icke har några bestämda principer, som styrelsen alltid vidhåller; det är icke alltid så, att boställena gå till auktion, utan domänstyrelsen kan bevilja arrendator mot hembuds rätt att få övertaga bostället. Men det visar, att det i varje fall beror på det intryck så att säga, domänstyrelsen har, och detta måste få ett visst drag av godtycke över sig.

På slutet av detta utlåtande upplyser utskottet om att under de fyra år, för vilka utskottet framlagt statistik, har i 7 fall dylik hembuds rätt medgivits arrendator, men i övrigt ha endast i medeltal 40 % kunnat vid försäljning på auktion inköpa boställena. Detta visar, att köpeskillingen vid dessa auktionsförsäljningar gått till sådana belopp, att dessa män och familjer, som suttit där i årtal och ofta äro födda och uppfostrade där, icke kunna vara med om att köpa dem, därför att priset blir för högt. Detta visar den statistik, som finnes införd på sista sidan av föreliggande utlåtande och som fastslår, att endast 40 % av kronoarrendatorerna kunnat köpa boställena, då de försåls på offentlig auktion.

Ang. ändring
i villkoren för
försäljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

Vad som gör, att jag i denna motion tagit fram dessa förhållanden, är, att jag äger kännedom om dem, då jag varit ledamot av domänvärderingsnämnden i mitt län. Där förekom ett fall, som var kanska betecknande för att icke säga upprörande beträffande de förhållanden, som här kunna uppstå. Det var fråga om två närbelägna boställen, vartdera bestående av ett halvt mantal. Husen voro dåliga på bägge ställena, och det var ganska små arealer. Den ena värderades till 14,340 kronor, och från det andra bostället voro avsöndrade vissa lägenheter, som lågo i utkanten och som voro lämpliga för sådan avsöndring. För övrigt vill jag säga, att överallt där framställning göres om avsöndring av torp och lägenheter, sker detta, då innehavaren äger husen å lägenheten, och även i andra fall sker avsöndring, när en industri eller närbeläget samhälle gör, att det blir lämpligt att avskilja en del av bostället. Emellertid voro som sagt från det andra bostället avsöndrade vissa lägenheter, och detta boställe var då åsatt ett värde av 12,260 kronor. Den av dessa arrendatorer, vars boställe var värderat till 14,340 kronor, bjöd detta belopp och fick köpa bostället. Vid det andra bostället voro vissa grannar, som spekulerade på gården. Där satt en gammal änka, som bott där hela sin tid ända sedan hon gift sig och som hade två söner, som bistodo henne i arbetet och voro hemma hela tiden. De hade icke någon utväg att komma åt något annat ställe och voro nervösa, då de icke visste, huru värderingen skulle komma att ställa sig för dem. Men på grund av konkurrensen från personer, som kommit tillstädes, gick gården upp i ett värde av 23,000 kronor, och dessa fattiga män måste köpa den, då de icke hade någon annan plats att bebo. Man kan väl icke säga, att det från statens synpunkt är någon mening i detta, såvida man verkligen vill bringa jordbrukarna i en så stark ställning, att de kunna driva ett i möjligaste mån intensivt jordbruk. Det kan väl icke vara lämpligt från statens synpunkt, att dessa arrendatorer komma i en så ekonomiskt svag ställning, att de såsom ägare till dessa boställen måste föra ett ekonomiskt tyngande liv. Jag kan icke se, att detta är staten värdigt.

Jag skall be att få taga ett exempel. Om t. ex. en familjefar lämnar gården till sonen, då vill han väl ställa det så för sonen, att denna har utsikt att ordentligt draga sig fram och få så pass ordentligt pris för gården, att han kan ha utsikt att existera och där driva sin hantering på ett tillfredsställande sätt. Jag tycker, att staten borde utgå från ungefär samma synpunkt, då det är fråga om att jord skall sättas i händerna på landets söner. Här blåser ju nu vinden i sådan riktning, och det talas om beredandet av ökad tillgång på jordbruk som bringas i en sådan kultur, att de giva en möjligast rik avkastning. Jag kan icke se, att man vinner detta mål genom att ställa det så, att dessa arrendatorer måste giva sig in i den så att säga allmänna spekulationen på mark, då det gäller att förvärva de boställen, som de ofta under lång tid innehaft.

Det har i huvudsak varit ekonomiska skäl, kan jag förstå, som

bestämt utskottets ståndpunkt. Utskottet påpekar, att under fyra år, såsom utskottet anført i sin statistik, skulle staten ha förlorat 145,000 kronor om året, därest dessa boställen överlätits åt arrendatorerna för det åsatta saluvärdet i stället för att de, såsom nu skett, sålts på auktion. Men jag vill säga, särskilt med tanke på det exempel, som jag anført, att detta är penningar, som det snart sagt icke är staten värdigt att mottaga, utan staten bör anse det viktigare, att det bildas jordbrukarhem, där jordbrukare sitta på sådana ekonomiska grunder, att de kunna driva ett intensivt och framgångsrikt jordbruk. Det bör vara av större betydelse, att den principen förfäktas och staten således godtäger de värden, som domänstyrelsen åsätter efter de förslag som inkomma till domänstyrelsen, än att staten får ett eller annat tiotusental kronor mera genom bostälernas försäljning på auktion.

*Ang. ändring
i villkoren för
försäljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)*

Jag förstår väl, att frågan är fallen för i år, ty första kammaren har ju redan fattat sitt beslut i överensstämmelse med utskottets förslag. Men kammaren får icke bli otålig på mig, om jag ändå begär votering, ty jag vill verkligen se, om det icke inom andra kammaren finnes mera sympati för denna fråga än jordbruksutskottet ådåglagt. Jag skulle vilja formulera det så: jag vill se, om icke kammaren skulle vilja uttala sig i motionens syfte. Det kan ju väckas en motion framdeles, och då kunna vi tänka oss andra vägar att komma till målet än de som föreslagits i vår motion. Vi kunna tänka oss en motion, som utmynnar i en skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, på vilket sätt dessa bostäder skulle kunna försälas med undvikande av försäljning på offentlig auktion.

Jag anser, som sagt denna fråga vara av synnerligen stor betydelse för dessa kronoarrendatorer, och tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till motionen.

Herr Hamilton: Herr talman! Den aktade motionären framhöll, att hans motion blivit mycket illa behandlad i jordbruksutskottet. Det tror jag icke. Utskottet har endast vidblivit den ståndpunkt, som utskottet intog 1915 och som då även vann riksdagens anslutning.

Den aktade motionären framhöll också, att hans motion avsåg att bilda självständiga jordbrukarhem. Jag kan försäkra honom, att det syftemålet omfattas med intresse även av jordbruksutskottet, åtminstone det stora flertalet av dess medlemmar. Men här är fråga om bildande av stora jordbruk. Riksdagen har ansett det vara lämpligt att statens jord användes för bildande av egna hem för att därigenom sätta obemedlade i tillfälle att idka jordbruk, men icke för att bilda större jordbruk. Därför har, enligt 1913 års författning, bestämts, att de mindre delar, som avsköndras från ett boställe skola hembjudas innehavaren och andra som vilja bilda egna hem, till det pris, om värderingsnämnden har åsatt jorden, men när det gäller större egendomar skola dessa i allmänhet försälias på auktion.

Detta förfaringssätt synes också mig vara det riktigaste. Staten gör i allmänhet förluster vid försäljning efter värdering, ty vär-

Ang. ändring
i villkoren för
försäljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

deringarna äro alltid låga. Det har visat sig också, att när egendomen sålts auktion, så har försäljningspriset blivit vida större än värderingen. Det är rimligt, att staten gör förluster i fråga om dessa mindre lägenheter för att skaffa arbetarna jordlotter för bostäder och även egendomar, vilkas värde uppgår till 7,000 kronor efter värdering, fastän de naturligtvis äro mycket mera värda, då värderingen, som jag nämnde, brukar vara lag, men i fråga om större ställen har man ansett, att staten icke borde få göra någon större förlust.

Motionen avser en skrivelse, som skulle gå ut på en utredning rörande icke blott boställen, vilkas värde är begränsat till något visst belopp, utan även sådana egendomar, vilkas värde kanske skulle uppgå till 100,000-tals kronor. I motionen har visserligen talats om att ställena som får försälas under hand av domänstyrelsen, eller sådana som icke giva mer än 600 kronor i arrende; den begränsningen står i motiveringen men ingalunda i klämman. Jag har den uppfattningen, att statens jord i allmänhet bör förbehållas det mindre jordbruket och icke det större, och därför har jag för min del biträtt utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Herr Hamilton strök ju under vad utskottet anfört beträffande egnahemsbildningen. Jag kan i alla fall icke förstå, att jordbruksutskottets ärade ordförande kan utläsa en sådan mening i vår motion, som att den skulle, ens i minsta mån, beröra nu gällande förhållanden ifråga om bildande av egna hem. Vi ha i motionens motivering sagt, att därest egendomen är avsedd att styckas och beslut fattats härom, arrendatorerna skulle få rätt att till sig lösa en del av de sålunda utstyckade delarna. Vi ha sålunda själva pekat på, att vid styckandet skulle det tillgå alldeles som nu, d. v. s. när vederbörande förrättningsman och domänstyrelsen anse, att styckning bör äga rum, skall den ske på samma sätt som hittills, oberoende av den ändring, som vi nu föreslå. Sålunda inverkar det icke alls på egnahemsbildningen eller de nu gällande förutsättningarna för densamma eller på praxis på detta område, hur man förfar i fråga om dessa egendomar styckning till egna hem.

Beträffande frågan om skillnad mellan de större och de mindre egendomarna påpekade herr Hamilton, att det här torde komma att bli fråga om ganska stora egendomar. Men han gjorde genast samma reservation som motionärerna göra, då vi endast tala om sådana egendomar, som i allmänhet förekomma till försäljning, d. v. s. de egendomar, vilkas arrenden icke uppgå till 600 kronor. Nu vill jag bestämt understryka, att dessa egendomar i allmänhet få anses för mindre egendomar, och man kan till följd härav säga, att dessa små arrendatorer i allmänhet sitta i en svag ekonomisk ställning; det är i regel småbrukare det gäller. Hade herrarna i jordbruksutskottet hyst någon sympati för motionen i övrigt och verkligen velat framföra ett förslag om bifall till densamma, hade det nog icke varit så svårt att i klämman intaga ett sådant förtydligande, att detta försäljningssätt får sträcka sig allenast till sådana egendomar, vilkas arrendevärde icke uppgår till mer än 600 kronor. Herr Hamiltons

påpekanden beröra som sagt icke alls den fråga motionen egentligen avser. Motionen åsyftar icke alls de förhållanden, som utskottet tycks ha en viss farhåga för att de skulle bli rådande, om motionen vinner riksdagens bifall. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

*Ang. ändring
i villkoren för
försäljning av
kronoeigen-
domar.
(Forts.)*

Herr H a m i l t o n: Jag vill fästa den siste ärade talarens uppmärksamhet på, att även egendomar med 600 kronors arrende kunna vara värda 30- till 40,000 kronor på grund av på desamma befintlig skogstillgång.

Jag tror också det är oriktigt, när han säger, att en stor del av kronoarrendatorerna äro i svag ekonomisk ställning. Det är nog ett misstag, ty kronoarrendatorerna torde ha det mycket bra, och det är väl, att så är. Nu är det blott fråga om, huruvida dessa stora kronoarrendatorer — ty saken gäller även dem — skola ha sådana köpevillkor som medföra förlust för staten. Om en kronoarrendator åtnöjer sig med en mindre egendom, så får han den efter värdering, ty han ställes då i samma ställning som en egnahemslånetagare. Jag tror att rätta sättet att hjälpa dessa kronoarrendatorer är att höja maximivärdet på de lägenheter, som få upplåtas till egna hem, och jag hoppas, att förslag i sådan riktning skall föreläggas riksdagen. Gör man en sådan höjning, så kan vilken kronoarrendator som helst till billigt pris få ett ställe, på vilket han kan föda sig. Vill han ha ett större ställe än så, bör han betala skäligt pris därför.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Olsson i Broberg, uppsattes, justerades och anslogs en voteeringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 101 ja mot 35 nej; och hade kammarén alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Sedan herr talmannen anmält detta ärende till handläggning, begärdes ordet av

Herr Odqvist, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få föreslå, att vid denna huvudtitels behandling endast kantrubrikerna uppläsas, såvida icke någon annorlunda begär, då klämmarna för varje sådan punkt böra uppläsas.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—13.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 14—18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19 och 20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. fångars
vård och
underhåll.

Efter nu skedd föredragning av *punkten 21*, angående bestämda anslaget till fångars vård och underhåll, begärdes ordet av

Herr Sommelius, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag vet icke, hur ofta frågor av det slag jag nu ämnar beröra förekomma inom fångvården, men i alla fall synas de mig vara av så allvarlig beskaffenhet, att jag ansett det påkallat att här draga fram saken. Den rör befälet och underbefälet inom fångvården, vilkas liv ofta stå på spel inom densamma, varför jag anser det nödvändigt att åtgärder vidtagas för att skydda dem.

Det hände för någon tid sedan — jag kan icke närmare angiva tiden — att en överkonstapel Rosling vid straffängelset i Örebro blev mördad av en fånge. Mannen i fråga, som var född 1872, efterlämnade hustru och sex barn. Det synes mig vara upprörande, att fångvårdsbetjäningen är utsatt för fara till liv och lem, såsom framgår därav, att dylika händelser kunna inträffa, och i varje fall skulle jag vilja vederbörandes uppmärksamhet på nödvändigheten av att det på något sätt sörjes för denna personals familjer, så att i ett fall som detta deras efterlevande äro försäkrade om sitt framtida underhåll. Jag erinrar mig särskilt, att detta fall väckte stor

uppmärksamhet, och överallt i vårt land igångsattes insamlingar för att skydda änkan och barnen. Jag tycker, att det hade varit bättre, om man genom en olycksfallsförsäkring hade sökt bispringa dem, än att de såsom nu skola vara överlämnade åt den allmänna barnhärtigheten, när ett sådant beklagligt olycksfall, om vi skola kalla det vid detta milda namn, nu inträffade.

Ett annat fall passerade i juli 1917 på Långholmen, där en livstidsfånge vid namn Vallin knivskar en medfånge på ett synnerligen ohyggligt sätt. Det började med en politisk diskussion, som icke slutade den dagen, utan fortsatte den följande, då Vallin lyckades tilldela medfångnen åtskilliga knivhugg, trots det kamraterna kastade sig emellan. Vallin brukade hota även andra sina medfångar och även läkaren på platsen, och han hade till och med frågat sig för, vad han skulle kunna få, om han skar direktören för fängelset. Att man trots detta lät en sådan fånge gå beväpnad med kniv den ena dagen efter den andra och därigenom lät honom bli i tillfälle att verkställa sitt hot mot medfångarna och befälet på platsen synes mig vittna om att detta icke är något riktigt trevligt fängelse.

Jag har framdragit dessa saker därför att jag tycker, att det är en rätt allvarlig fara, som på detta sätt hotar fångbetjäningen och därför att dessa fall synas mig vittna om att man kanske är litet kritisk när det gäller att sätta vapen i händerna på farliga fångar. Den där mannen på Långholmen hade gjort sig skyldig till Kumlamordet, tror jag. Jag har här en lång berättelse om hans framfart, men jag ber att få säga, att jag icke vill åtaga mig ansvaret för att medfångarnas uppgifter om Vallins framfart äro riktiga. Jag antar, att saken sedan blivit utredd av fängelsemyndigheterna, så att man i det avseendet kommit till klarhet, men av artikeln ifråga framgår icke om så varit fallet.

Jag har härmed endast velat fästa uppmärksamheten på att vaktbetjäningens liv bör skyddas på ett så effektivt sätt som möjligt, och särskilt tror jag, att det i allmänhet torde vara nödvändigt att sörja för olycksfallsförsäkring åt sådan personal, vars liv hotas av människor, som äro dömda för ett eller annat svårt brott men som dock tillåtas att gå farligt beväpnade inom fängelsets murar.

I övrigt har jag, herr talman, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets alla hemställanden i vad de avse fångvården.

Vidare anförde:

Herr Leander: Herr talman! Den fråga, som herr Sommelius bragt på tal, har varit föremål för många och långa överläggningar särskilt inom fångvårdskretsar, men ännu har man icke lyckats uppfinna något medel ägnat att förebygga överfall av fångar. Kan herr Sommelius göra det, så äro naturligtvis vi fångvårdsmän synnerligen tacksamma härför. Emellertid vill jag säga, att det är väl ändå icke så underligt, att en och annan gång dylika överfall kunna äga rum i fängelserna, när man tar hänsyn till, vilka personer som äro internerade där och vistas där. Överfall kan ju äga rum

Ang. fångars
vård och
underhåll.
(Forts.)

Ang. fångars
vård och
underhåll.
(Forts.)

mitt på våra trafikerade gator, och då är det väl icke så besynnerligt, om det kan ske i fängelserna, där som sagt icke »mors bästa barn» sitta. Det bästa sättet att förebygga sådant vore väl att förstärka bevakningskåren inom fängelserna. Men det kostar pengar, och vill riksdagen bara bevilja sådana, så tror jag, att man på den vägen bäst och säkrast skall förekomma dylika överfall av fångar. Ty nu är det så, att bevakningsstyrkorna äro rätt fåtaliga i jämförelse med det stora fångantal, som vi ha att bevaka, och på grund därav blir det nödvändigt, att en bevakningsman ofta får ensam gå in i cellerna till fångarna. Jag tror dock, att våra fångvårdsmän i allmänhet äga så mycken psykologisk blick, att de veta, vilka fångar som äro farliga eller inte. Dock kan det ju inträffa en och annan gång ett dylikt överfall.

Vad nu Roslings änka och barn beträffar, som också herr Sommelius bragte på tal, så är ju den frågan redan föremål för behandling, och jag tror nog, att de i en eller annan form komma att få understöd av staten. Det är i alla fall en fråga, som man bör rikta sin uppmärksamhet på, och man bör också tänka på dessa fångvårdsmän, som ofta få gå och bära livet i sina händer, och söka göra tillvaron så dräglig som möjligt för dem. Men då det är fråga om utökning av bevakningsstyrkan, så brukar riksdagen säga nej. Jag hoppas därför, att herr Sommelius åtminstone kommer att vara med om förslag i dylik riktning, som till äventyrs komma fram, och att så även blir fallet med övriga ledamöter av riksdagen, och då kan man nog avhjälpa denna sak i väsentlig mån.

Herr Sommelius: Ja, herr talman, den siste ärade talaren var i början av sitt anförande ganska spetsig. Jag ville nu endast tillvarataga befälets och underbefälets rätt, och då han frågade mig, om jag kunde anvisa något bättre sätt att sköta denna angelägenhet, så vill jag svara, att jag icke kan det. Jag har endast velat ge en anvisning på något sätt, varigenom dylika olycksfall skulle kunna i någon mån mildras, och jag hänvisade härvid på olycksfallsförsäkringen.

Det gläder mig, att det träffats sådana anstalter, att den avlidne Roslings änka och barn få statspension. Talaren skulle ha sagt »även av staten» och icke bara »av staten», ty den allmänna barmhärtigheten har nödgats träda emellan.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Härpå föredrogs *punkten 22*, angående förslagsanslaget till fångars vård och underhåll. Därvid yttrade

Herr Leander: Herr talman! Jag vill tillåta mig att rikta uppmärksamheten på en av herr justitieministern i statsverkspropositionen under denna punkt berörd fråga, som egentligen hör hemma

under 4:de huvudtiteln, men som står i mycket nära samband med fängsvården. Orsaken, varför jag bringar denna fråga på tal redan nu, är den, att hon är föremål för behandling i statsutskottet för närvarande. Den rör fängsvårdens arbetsdrift.

Herr justitieministern har i stora drag i statsverkspropositionen lämnat en redogörelse för denna fråga. De av kammarens ledamöter, som varit med i riksdagen redan för tjugu år tillbaka, erinra sig, hurusom klagomål höjdes över att fångarna konkurrerade med de fria arbetarna och gjorde intrång på deras näring. Det var i synnerhet korgarbetarna, som höjde sådana klagomål, emedan ett avsevärt stort antal fångar på den tiden sysselsattes med korgmakeriarbeten. På grund därav måste detta yrke upphöra i fängelserna, och följden härav blev den, att rätt många fångar fingo sitta sysslösas. Detta påtalades av bland andra statsrevisorerna, och man måste då försöka få en sysselsättning åt fångarna av sådan art, att berättigade klagomål över konkurrens icke kunde uppkomma. Man började då tänka på möjligheten att sysselsätta dem för andra statsförvaltningars räkning, isynnerhet med tillverkning av persedlar och skor för arméns och flottans räkning. Riksdagen uttalade sitt gillande av denna plan, och så började denna persedeltillverkning, till en början i rätt liten skala, men den har sedan växt ut under årens lopp och nu nått ganska ansevärda proportioner, såsom också herr justitieministern upplyser om. Detta arbete har befunnits mycket ändamålsenligt icke blott av den anledningen, att fångarna härigenom fått passande sysselsättning, utan även i nationalekonomiskt hänseende. Ingen har ju heller kunnat höja några klagomål över denna anordning. Ty när staten är nog frikostig att hålla fångarna med fria husrum och fri kost, så kan också staten å andra sidan göra anspråk på att få utnyttja deras arbetskraft för sina behov. Anordningen har slagit ganska väl ut. Herr justitieministern har anfört några siffror, som jag icke skall upprepa, utan jag vill nöja mig med att nämna, att nettoinkomsten av denna arbetsdrift, d. v. s. det arbetsvärde, som persedeltillverkningen representerar börjar närma sig miljonen per år.

Nu hotas emellertid detta arbete av en fara. Herr krigsministern har föreslagit, att en central beklädnadsverkstad skall upprättas för armén. Herr justitieministern hoppas visserligen, att icke detta skall göra något intrång på fångarbetet. Ja, om man bara kunde vara säker på den saken. Man måste dock konstatera tyvärr, att en minskning, i synnerhet vad sömnadsarbetena i fängelserna beträffar, redan ägt rum, sedan de olika regementenas förvaltningar börjat utvidga sina verkstäder och i större utsträckning än förut tillverka sina persedlar. Beklädnadsverkstaden vid flottan i Karlskrona skall också utvidgas, och då denna centrala beklädnadsverkstad för armén kommer till stånd, så är det fara värt, att icke mycket blir övrigt för fängsvårdens räkning, utan att man i stället kan komma tillbaka till den döda punkten igen, så att säga, eller till det tillstånd, som rådde för tjugu år sedan, då fångarna fingo sitta utan sysselsättning. Detta skulle bli ett värre straffarbete för dem än allt annat. Många av dem, som sitta där inom fyra nakna väggar, kunna icke stå ut med

Ang. fångars
vård och
underhåll.
(Forts.)

Ang. fångars
vård och
underhåll.
(Forts.)

att sitta sysslösa, utan att taga skada både i fysiskt och psykiskt hänseende.

Riksdagen må alltså se till, att de anordningar, som man uttalat sig för och som befunnits mycket ändamålsenliga, icke äventyras, och i synnerhet har jag ansett mig här böra vädja till herrar statsutskottsledamöter — om några av dessa nu finnas i kammaren — att ägna denna fråga sin uppmärksamhet. Men i allra första rummet står mitt hopp till herr justitieministern, att han, som bland många andra har Sveriges fångar att sörja för, måtte tillse, att man icke återvänder igen till detta tillstånd, att fångarna skola behöva sitta sysslösa.

Jag har redan nu velat påpeka detta och icke låta detta tillfälle gå förbi, utan att göra mina erinringar, till den kraft och verkan det hava kan.

Vidare anfördes ej. Punkten lades till handlingarna.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—27.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkterna 28—33.

Lades till handlingarna.

Punkten 34.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—43.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 13.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Ordet begärdes härefter av

Herr Odqvist, som yttrade: Jag ber att få hemställa, att även i fråga om denna tilläggsstat endast kantrubrikerna uppläsas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

§ 14.

Härpå upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 12, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Vidare föredrogs *punkten 2*, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken; och yttrade därvid:

Ang. riksbankens förvaltning.

Herr Wikström: Herr talman, mina herrar! Jag skall i avslutning till detta utlåtande be att få ge uttryck åt några funderingar. Här föreligger nu ett bankoutskottets utlåtande, i vilket reservationslöst vitsordas, att riksbankens förvaltning har skötts på ett alldeles utmärkt sätt. Så långt är det gott och väl, ifall man bara kunde känna sig fullt övertygad om att detta vitsord är vederhäftigt. Men herrarna torde ha observerat, att det finns en hel del män i detta land, som uttalat en helt annan uppfattning beträffande riksbankens förvaltning och dess handhavande av penningpolitiken, speciellt sedelpolitiken, under det gångna året. Ja de påstå mycket bestämt, att denna förvaltning har varit oriktig och felaktig och bland annat i väsentlig grad varit orsak till den dyrtid, under vilken vi leva. Och det är icke några obskyra herrar kreti och pleti, som givit uttryck åt den meningen, utan det är själva kvintessensen av vad som finnes av nationalekonomisk sakkunskap i det här landet. Ifrågavarande anmärkningar ha nämligen framförts av en lång rad nationalekonomer med, såvitt jag känner, mycket högt anseende som auktoriteter på det här området.

Betyder detta utskottsutlåtande, att bankoutskottet enligt sin plikt och instruktion gått till realprövning av dessa anmärkningar, att utskottet försökt bilda sig en uppfattning huruvida de äro riktiga, och att utskottet kommit till den slutsatsen, att anmärkningarna äro till den grad oriktiga och ovederhäftiga att de icke ens äro värda ett omnämnande i detta dechargebetänkande? Eller får man tolka detta utlåtande, vilket i hög grad ger intryck av att vara »pro forma» som ett anspråkslöst och blygsamt erkännande från bankoutskottets sida, att problemet överstiger utskottets kompetens? I så fall skall jag icke tillåta mig bestrida eller ens betvivla, att det är riktigt. Men det torde då också vara ursäktligt, om jag och åtskilliga andra icke känna oss övertygade av vad som här vitsordas beträffande denna förvaltning.

Ifrågavarande nationalekonomer — Cassel, Wicksell, Sommarin m. fl. — ha, säger riksbanksledningen, orätt i sin kritik. »De ha orätt», låter det som ett eko i riksdagen. Jag saknar förutsättning att kunna bilda mig någon bestämd uppfattning härom, men jag vill i alla fall erinra, att det dock är en hel del av landets främsta nationalekonomer, som, om de också i detaljer ha olika uppfattning, dock i allt väsentligt äro överens om, att vår sedelpolitik under dessa år varit fullständigt urbota och varit till landets olycka i mycket hög grad. Man får sålunda, antar jag, icke alldeles kasta åsido deras uttalanden.

Och om dessa herrar ha rätt, vad innebär det i själva verket? Jo, för det första skulle det innebära, att den absolut mest trängande dyrtidsåtgärd, som riksdagen hade att vidtaga, vore att göra sig av med den riksbanksledning vi ha, och skaffa en som bättre förstår att handha dessa saker till landets fördel. Det betyder vidare, att un-

Ang. riksbankens förvaltning.
(Förta.)

der det vi sitta här och diskutera och lagstifta fram och tillbaka, i avsikt att få bukt med den ständigt fortgående prisstegringen, samt fastställa maximipris etc., sitter en delegation bakom ryggen på oss och genom att vräka ut över landet det ena tio- och hundratalet miljoner i sedlar efter det andra bringar priserna alltjämt i höjden! Om kritikerna ha rätt, betyder det, att så gott som *hela var ekonomiska lagstiftning vilar på fullständigt gungande grund!* Under det vi sitta här och besluta exempelvis om lönerregleringar och fastställa de *nominella* beloppen, så är det helt andra, som bestämma det *reella*, d. v. s. vad dessa löner etc. skola vara värda. Ifall det är riktigt, att det ligger i riksbanksledningens hand att på detta sätt påverka penningvärdet, vad betyder icke det även utanför riksdagen, för hela det ekonomiska livet! Jag tar ett enda exempel. Arbetarklassen söker år efter år att höja sina löner, det strejkas och det brakas för den sakens skull undan för undan. Kanske man på den vägen efter tio år lyckats åstadkomma en nominell förhöjning av lönerna med, låt mig säga 10 %. Men samtidigt ha några herrar i riksbanksledningen vid lämpliga tillfällen passat på att genom sin räntepolitik stimulera sedelcirkulationen, satt fart på sedelpressarna ute vid Tumba och under dessa tio år genom sina åtgärder åstadkommit, att penningvärdet sjunkit med samma 10 %. Arbetarna stå då på precis samma lönenivå som förut! Eller penningvärdet har sjunkit med 15 %, och arbetarnas lönestandard har under de 10 åren *gått ned 5 %*. Så ofantligt mycket betyder denna fråga. Och den står riksdagen fullständigt likgiltig för, som om denna sak icke anginge oss det ringaste. Bankoutskottet låtsar, som om detta problem icke funnes till, och jag har icke heller inom riksdagen i övrigt funnit, att någon har intresse av att taga reda på, hur det i verkligheten förhåller sig med denna penningpolitik. Man *försöker* icke ens bilda sig en uppfattning, om nationalekonomernas påstående är riktigt.

För min del tror jag, att det är riktigt. Jag säger icke detta, därför att jag i minsta mån vill gälla som auktoritet på detta område, utan endast för att förklara mitt uppträdande här. Jag har under alla dessa sista år varit övertygad om, att riksbankens sedelpolitik varit uppåt väggarna, som man säger. Det kan icke vara sunt och riktigt och naturligt att nu 1918, samtidigt som det är mindre tillgång på varor, sedelmängden skall vara $2\frac{1}{2}$ gånger så stor som 1914. Det måste enligt min uppfattning ovillkorligen leda därhän, att penningvärdet oupphörligt sjunker. Jag tror sålunda, att en mycket väsentlig del av de svårigheter vi ha att dragas med beror just på denna sedelpolitik, och jag tror, att man aldrig kommer någon vart till exempel genom att med maximipris och liknande åtgärder söka binda vissa artiklar vid ett visst penningvärde, under det allt annat stegras i pris. Det är endast till olycka att man på detta sätt tvångsbinder produktionen på *vissa* områden och *vissa* artiklar.

När jag har den uppfattningen, har jag icke kunnat underlåta att försöka få någon klarhet om, vad som kan vara skälet till att riksbanken bedriver sin sedelpolitik på sätt nu är fallet. Jag erinrar mig då, att vi på nyåret 1916 fingo ett bankoutskottets utlåtande, där

Ang. riks-
bankens för-
valtning.
(Forts.)

man visade, att riksbanken hade så och så många miljoner — jag tror, att det var 5 miljoner — i vinst för året. I realiteten låg saken så, att om den hade nedskrivit de inneliggande utländska valutorna till gällande kurser, skulle det varit åtskilliga miljoner i förlust. Hur det förhåller sig med denna sak enligt det senaste bokslutet, känner jag icke till, men jag har hört åtskilligt viskas härom. Bankoutskottet vet det antagligen, men dess mun är förseglad. Statsrevisorerna ha visserligen pekat på, att det icke var som det skulle, men icke heller de våga tala om, hurudant läget i själva verket är. Om jag haft tillgång till dessa siffror, skulle jag givit hemlighetsmakeriet en god dag och lagt fram dem, »omedelbart och i ett sammanhang» och från denna plats. Därför att jag anser, att det är riksdagens och svenska folkets rätt att få reda på, hur det står till med vår statsbanks affärer, men i första rummet därför, att jag starkt misstänker, att riksbankens sedelpolitik har åtskilligt att göra med detta hemlighetsmakeri, och att svenska folket oerhört dyrt fått betala denna hemlighetsfullhet, och kommer att få betala den ännu dyrare, om det skall fortgå som hittills. Jag tror, att det är nödvändigt, att vi få klara papper på bordet och få se ställningen, sådan den är, och att man framlägger de skäl, som möjligen finnas att bringa vår valutakurs neråt.

Om det är så — jag har inga siffror utan tar till på en höft — att riksbankens bokslut vid senaste årsskifte visat en förlust å 100 miljoner kr., om de utländska valutorna skrivits ned till gällande kurser, måste följden, såvitt jag förstår, bli den, att om vår svenska krona för närvarande varit värd 80 öre i stället för 40 i jämförelse med vad den gällde 1914, skulle den nominella förlusten enligt bokslutet varit 200 miljoner kr. i stället för 100. Jag kan då förstå, att det kan bli ett bankledningsintresse att få vår valutakurs, icke att hållas uppe, utan att så mycket som möjligt hållas i nivå med de ständigt och våldsamt sjunkande valutakurserna i utlandet. Jag undrar, om vi där möjligen hava någon förklaring till detta fenomen, att vi nu, som sagt, hava en mer än dubbelt så stor sedelstock som den vi hade 1914! Är det möjligen så, att det varit hänsyn till riksbankens bokslut och icke hänsynen till svenska folkets intressen, som i själva verket varit dirigerande för den penningpolitik, som förts under de gångna åren?

Nu tror jag icke, och jag hoppas ej, att riksdagen skall kunna göra något vidare åt denna sak. Det ligger utom riksdagens kompetens. Men så oerhört viktigt är detta problem för hela vår ekonomiska lagstiftning och hela vårt ekonomiska liv, att det verkligen är ett önskemål av allra första klass, att vi definitivt och bestämt få avgjort, vad som i detta avseende är sant. Vi måste ha den frågan besvarad: ligger det i riksbanksledningens makt att ungefär efter eget tycke och egen smak bestämma penningarnas kursvärde i detta land? En hel rad av nationalekonomer säga *ja*, riksbanksledningen säger *nej*. Hur skola vi lekmän då kunna få klart besked? Jag skulle vilja från denna landets mest offentliga talarestol vädja till all natinoalekonomisk sakkunskap som finnes i landet, att fortast

möjligt bringa oss besked på denna punkt, att åstadkomma en utredning, som verkligen är att lita på. Man skulle väl, förmodar jag, kunna åstadkomma en konferens av nationalekonomer och där diskutera igenom problemet och icke ge sig, förr än man hade det verkligen klarlagt. Jag tycker nästan man kunde ha rätt att vänta och fordra av denna sakkunskap, som oftast tar sig så höga later och anser sig vara så ofelbar, att man skulle kunna få ett definitivt svar på en så enkel fråga, om och i vilken mån det står i riksbanksledningens hand att bestämma vårt penningvärde, vårt sedelvärde, kursen på vår krona. Och jag tror också att man skulle kunna ha rätt fordra, att skälen, bevisen framlades och klarlades så pass populärt och tydligt, att en riksdagsman av »normal typ» kunde begripa det. Är det alldeles omöjligt, vore det kanske åtminstone litet bättre, om man toge och avgjorde saken med majoritetsbeslut. Så gjorde man ju på gångna tiders kyrkomöten, när man bestämde vad som skulle vara sant beträffande vissa dogmer i vår troslära, och på de sanningar som på detta sättet fastställdes har världen trott i mer än tusen år, och tror än. Om man på samma sätt skulle avgöra detta, finge vi åtminstone någon slags »sanning» att förlita oss på. Det är kanske icke så säkert att det bleve den *absoluta* sanningen vi då finge fastställd men man finge åtminstone *någon* slags hållpunkt, och det vore bestämt bättre än den begreppsoreda, som nu råder.

Ja, jag har med detta i första hand avsett att försöka åstadkomma något klarläggande ifrån sakkunskapens håll av denna fråga, och jag har också i någon mån avsett att försöka på denna punkt söka väcka riksdagens »ekonomiska samvete», som verkligen förefaller mig sova mer än som är lovligt och tillbörligt i en så utomordentligt viktig fråga.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa, men det innebär inte, att jag på minsta vis är övertygad om att ej detta utskottsutlåtande borde hava haft ett helt annat innehåll, och kommit till ett helt annat resultat, än som nu är fallet.

Herr Kristensson: Herr talman! Ehuru jag för min del anser det omöjligt att här kunna tala så, att en riksdagsman av herr Wikströms »normaltyp», för att använda hans egna ord, kan begripa det, har jag dock begärt ordet därför att jag anser, att efter det oerhört skarpa anfall han gjorde mot riksbanksledningen, det inte kan undgås, att från utskottets sida verkligen säges något i denna sak.

Det enligt min uppfattning mest förnuftiga i vad herr Wikström sade var hans erkännande, att han själv saknade förutsättning att bilda sig en uppfattning om vad det här gäller. Han refererade vad våra nationalekonomer skulle ha yttrat i denna sak, men han undvek att egentligen gå in på, hur nationalekonomerna verkligen stå för, vad de hava sagt, vilken uppfattning de ha. Jag skall, utan att vilja draga ut på denna debatt, tillåta mig att göra en liten kort, och därför ofullständig resumé över, hur nationalekonomerna i allmänhet ställa sig till detta problem om den ökade sedelstocken och dyrtiden.

Ang. riks-
bankens för-
valtning.
(Forts.)

Ang. riks-
bankens för-
valtning.
(Forts.)

Professor Cassel påstår, som bekant, att det ligger i riksbankens hand att bestämma sedelcirkulationens storlek; medlet härför är diskontopolitiken. Härom äro nog alla ense. Han påstår vidare, att anledningen till dyrtiden är uteslutande att söka i riksbankens ökade sedelcirkulation. Det är kort och gott hans ståndpunkt. Professor Wicksell har teoretiskt anslutit sig härtill, men professor Wicksell erkänner, att om diskontopolitiken skall under nu rådande abnorma tider hava någon verkan, få vi gå upp till ett diskonto på någonting sådant som omkring femton procent. Han erkänner emellertid samtidigt, att ett sådant diskonto på femton procent är fullständigt mördande för det legitima affärslivet. Professor Heckscher står på en annan linje i viss mån. Han säger, att det ej uteslutande är riksbankens skuld, att prisnivån är så hög, som den för närvarande är. Skulden ligger även i vår handelspolitik. Genom större export än import har varuförrådet i landet minskats och på grund av detta förhållande skulle, säger professor Heckscher, även med oförändrad sedelstock prisnivån stiga. På Nationalekonomiska föreningen har professor Heckscher framhållit, att riksbanken icke kan hava skuld till den prishöjning, som beror på minskad varumängd inom landet.

Här se vi alltså tre uppfattningar, som icke stämma i viktiga punkter överens. Hur ställa sig då övriga nationalekonomer i landet? Professor Davidson är en försiktig general. Han har egentligen ej deltagit i denna diskussion. En gång polemiserade han emot professor Cassel, men då svarade professor Cassel att han tyckte, att professor Davidson kunde producera något själv i stället för att kritisera sina kolleger. Professor Brisman har man förfärligt svårt att bli klok på ifråga om den ställning han egentligen intar i denna diskussion. Docenten Sommarin hyllar i stort sett sin lärofaders professor Wicksells teori. När så förhåller sig med teoretikerna, skulle jag vilja fråga herr Wikström: vad skall riksbanksledningen göra?

Om vi nu gå saken litet närmare in på livet: vad gör verkligen t. ex. en eller två procents förhöjning av diskontot i dessa tider, när jobbarna räkna med tjugo procents avance? Vi skola i alla fall icke förglömma, att vissa privata bankirfirmor i detta land, som hög-belåna aktier, taga sju procent plus en procent i månaden som provision — man är alltså redan uppe i nitton procent. Det förhållandet avskräcker icke folk från att låna penningar till sådan ränta för att spekulera med, och ändå få de förmodligen viss vinst. Det är givet, att ifall riksbanken skulle taga upp ett sådant diskonto, som professor Wicksell med instämmande från annat håll har sagt skulle vara nödvändig för att den skulle kunna bestämma sedelstockens storlek och ha den helt i sin hand, så är det alldeles givet, att det skulle inverka på en ofantlig massa håll i landet förfärligt förstörande. Jag behöver bara peka på fastighetskrediten. Hur skulle där detta höga diskonto inverka, när vi hava en lag som säger, att det ej får bli hyresförhöjning? Vi hava massor av hederliga affärsmän, som icke jobba och som på grund av kriget sitta ganska trångt. Hur skulle det

ställa sig för dem med femton procents diskonto? Hur skulle det ställa sig för massor av jordbrukare och för vår mindre industri? Nej, jag är säker på, att om riksbanksledningen följde det rådet, den skulle få en kritik emot sig, i jämförelse med vilken den av herr Wikström nyss gjorda skulle vara en mild västanfläkt.

I stort sett, kan man karakterisera ställningen som sådan, att i de tre skandinaviska länderna, som här hava i stort sett gemensamma förhållanden, stå alla praktiska män, alla de ansvariga ledningarna på den ena sidan och på den andra sidan stå teoretiker. De praktiska männen äro ense, att diskontoskruven icke har vanlig effekt under dessa abnorma krisförhållanden, och de kunna också anföra vissa praktiska erfarenheter till stöd härför. I Sverige ha vi under 1917 haft det högsta medeldiskontot av följande länder nämligen Sverige, Norge, Danmark, England, Frankrike och Tyskland. Vi hava nämnda år haft ett medeldiskonto på 5,68, Norge 5,52, England 5,15, och slutligen de tre övriga länderna Danmark, Frankrike och Tyskland 5 % vardera.

Nu skulle ju, om på det ekonomiska området normala lagar hade gällt, de övriga länderna skyndat sig att placera penningar här, när vi hade detta höga diskonto. Vad inträffar i stället? Jo trots detta slåss man i alla länder om att låna pengar i Sverige i stället för att placera pengar här, som de skulle ha gjort, om, som jag sade, diskontoskruven fungerat normalt. Detta är som sagt i viss mån ett bevis för att diskontoskruven ej verkar som under normala tider.

Därmed torde herr Wikström ha fått svar i en högst väsentlig punkt i sitt anförande. Men vid sådant förhållande får man vara mycket försiktig, då man vill tillvita riksbanken att hava förorsakat dyrtiden genom ett för lågt diskonto och därav följande för hög sedelstock. Det är, herr Wikström, fortfarande mellan teoretici och praktici en omtvistad sak, vilket som är orsak och vilket som är verkan. D. v. s. frågan är den: är sedelstocken orsak till dyrtiden, eller är det dyrtiden, d. v. s. de höga varupriserna, som äro orsak till att flera sedlar behövas för omsättningen. Detta är en omtvistad sak, och vilkendera parten som har rätt, kan som sagt ingen ännu helt avgöra. I varje fall har bankoutskottet ej ansett sig kunna göra någon anmärkning emot riksbankens diskontopolitik.

Vidare få vi ihågkomma att kreditgivning till utlandet i hög grad inverkar på svenska valutans värde, och över denna kreditgivning har riksbanken icke varit herre. Riksbanken har fått rätta sig efter och taga konsekvenserna av kommissionernas uppgörelser samt regeringens beslut, men trots detta har dock den svenska valutans stätt i högre värde än valutan i alla de länder, med vilka vi hava åtminstone någon nämnvärd handelsförbindelse.

Herr Wikström kom vidare i sitt anförande in på riksbankens utländska valutor, behållningen av desamma, till vilka värden de voro bokförda etc., och han ondgjordes ganska mycket över att det tycktes råda en viss, som han sade, hemlighetspolitik över detta. Och han ifrågasatte eller misstänkte, huruvida det inte låg i bank-

Ang. riks-
bankens för-
valtning.
(Forts.)

Ang. riks-
bankens för-
valtning.
(Forts.)

ledningens intresse att få värdet på den svenska valutan lågt och alltså priserna höga, just på grund av att riksbanken skulle ligga inne med en massa utländska valutor. Till det skall jag be att få till protokollet anföra några allmänna grundsatser, som jag tror ha gjort sig gällande inom bankoutskottet och som jag tror på ansvarigt håll måste vara de ledande. Huruvida riksbankens behållning av utländska valutor kommer att lämna vinst eller förlust kan icke avgöras, förrän dessa valutor till större eller mindre del ha blivit realiserade. Vi kunna alltså icke i denna dag säga, om här kommer att uppstå någon som helst vinst eller någon som helst förlust på dessa utländska valutor. Något behov i större utsträckning av utländska valutor för täckande av i utlandet gjorda köp av förnödenheter lär icke vara att vänta förrän efter krigets slut och sedan de nu avbrutna handelsförbindelserna med utlandet börjat återknytas. Först då är en försäljning i stor skala av riksbankens utländska valutor att vänta. Huruvida denna försäljning kan komma att lämna vinst eller förlust, beror på då gällande kurser på utländska valutor. Jag vill dock här nämna, att redan de små utsikter till fred mellan centralmakterna och Ryssland, som funnits för någon tid sedan, ha framkallat en mycket betydande stegring i härvarande kurser på utländska valutor. Och att själva freden, när den en gång kommer, kommer att verka i samma riktning, det torde vara mer än sannolikt. Om så sker, behöver riksbankens behållning av utländska valutor icke ge anledning till några bekymmer. Jag vill för min personliga del tillägga, att det kanhända blir en mycket god affär för Sveriges riksbank.

Herr Wikstöm skulle jag dessutom vilja rekommendera, när han bad om upplysningar, att beträffande dessa ting läsa den styrelseberättelse, som danska nationalbanken utgivit för tiden 1 juli 1916—30 juni 1917. Om han det gör, skall han finna där i stora drag återgivet, hur olika förhållandena te sig nu under denna abnorma tid mot under normala förhållanden. Han skall finna, huru handelsutbytet mellan olika länder är beroende av en massa faktorer, som undandraga sig de vanliga ekonomiska lagar, som gälla under normala tider. Han skall finna, att det är beroende av den varuknapphet, som uppstått på grund av att en massa människor dragits undan produktionen, på grund av att förråd hopat sig på ett ställe, under det brist uppstått på ett annat o. s. v. Allt detta, som kriget för med sig, inverkar också härpå, och det är givet, att Sverige icke kan göra sig helt och hållet oberoende av denna allmänna världsinverkan, utan att även Sveriges riksbank, trots att vi leva i ett neutralt land, är i viss mån, ja, t. o. m. i ganska stor utsträckning beroende av detta. Den svenska riksbanksledningen kan alltså här icke handla så självständigt, som den skulle kunna göra, om vi icke vore så intimt knutna just vid dessa förhållanden, som vi trots allt äro.

Jag tror, att jag med vad jag nu anfört har för kammaren i viss mån kunnat borttaga det intryck, som kanske hos en och annan stod kvar efter herr Wikströms anförande. För min del vill jag tillägga, att ställningen är icke i någon mån oroande för Sveriges riksbank. Vi kunna med gott lugn taga emot dess sedlar som betalning.

Banken står icke alls inför bankrutt. Det är över huvud taget ingen fara i det avseendet.

Ang. riks-
bankens för-
valtning.
(Forts.)

Herr Wikström: Herr talman! Jag skall be att få göra några randanmärkningar till herr Kristenssons anförande.

Han började i mycket hög ton och påstod, att det enda förnuf-tiga jag sagt var, att jag erkänt min oförmåga att fullt bedöma dessa saker. Jag uppskattar nog herr Kristenssons förmåga. Jag tror, att han såsom bankoutskottsledamot kan ha inhämtat en del banktek-niska insikter och sådant. Men själva det stora problem det här rör sig om tror jag — det får han förlåta — att han, trots att han är bankoutskottsledamot, icke behärskar stort mer än jag, d. v. s. han behärskar det icke alls. Det erkände han också i slutet — och därmed slog han benen undan det mesta av vad han sagt — då han sade, att det fortfarande är en tvistefråga, vad som är orsak och vad som är verkan beträffande sedelstockens ökande, om det är sedelstockens ökande, som föranlett dyrtiden, eller om det är dyrtidsförhållandena, som föranlett sedelstockens ökande. Ja, det var just detta problem, som jag försökte trycka på att vi måste få definitivt avgjort, att vi måste få ett bestämt svar på vad som är riktigt eller oriktigt i detta avseende. Ty det är så oerhört betydelsefullt vad som blir fastslaget såsom absolut sanning därvidlag, att det inte går an att lämna det problemet obesvarat. Hela den diskussion, som uppstått omkring detta problem, kan jag icke gå in på. Det är alltför vittomfattande för att göras till föremål för diskussion här i kammaren. Men så enkelt som herr Kristensson försökte göra det till, är det i alla fall icke.

Vad först och främst nationalekonomernas ställning beträffar, så sade jag redan i mitt förra anförande, att i vissa avseenden, i vissa detaljer äro de icke riktigt överens, men beträffande själva den av-görande punkten äro de fullständigt överens, och det står fast, att så är fallet.

Herr Kristensson försökte påvisa, att riksbankens diskontopoli-tik icke duger som instrument för att reglera penningflödet och pen-ningvärdet under dessa onormala tider. Ja, jag tror icke, att man kan göra det *bara* därmed, jag tror icke — det vill jag stryka under — att det legat eller ligger i bankledningens makt att *fullständigt* behärska prisfördyringen. Jag tror, att vi skulle haft dyrtid och sjunkande penningvärde, även om sedelpolitiken varit en annan. Men jag tror dock, att dyrtiden påverkats ganska mycket av riksbankens sedelpolitik, ja att detta är en av de allra *väsentligaste* faktorerna. Såvitt jag kan begripa, kan man icke spåra i riksbanksledningens för-farande någon som helst strävan att genom att hålla sedelstocken nere hålla penningvärdet uppe. Det är icke bara diskontopolitiken, det här gäller, utan också själva sedelstockens utökning i övrigt.

Här har bland annat anmärkts, att när staten skulle förse alla dessa dyrtidsinstitutioner, bl. a. den olycksaliga bränslekommissionen, med rörelsekapital, har detta icke skett genom att upplägga ett statslån, d. v. s. att utnyttja den stock cirkulationsmedel man redan

Ang. riks-
bankens för-
valtning.
(Forts.)

hade i landet, utan man har bara låtit pressarna därute vid Tumba ramla på, och bara på det sättet ha vräkt ut nya och åter nya tusentals miljoner kronor över landet. Och nog vore det besynnerligt, om penningen icke skulle följa den allmänna ekonomiska lagen om tillgång och efterfrågan. Om man icke söker i någon man hålla proportionen uppe emellan å ena sidan varutillgången och å andra sidan bytesmedelstillgången, ja, då måste det också ske en förskjutning av värdet; varupriserna stiga och penningvärdet faller. Detta är min uppfattning i allra största korthet.

Herr Kristensson sade, att jag gjort ett oerhört skarpt angrepp. Kanske föreföll det skarpare, än avsett var. Jag försökte i alla fall stryka under, att jag icke hade förutsättningar att definitivt säga, vem som har rätt. Jag kan bara för min personliga del, så långt mitt lilla lekmanaförstånd räcker, bilda mig en uppfattning om vem som har rätt, och när jag kommit till en viss uppfattning i det avseendet, så har jag också rätt att uttala den och försöka få fram större klarhet. Jag har icke försökt framstå själv såsom någon national-ekonomisk auktoritet, utan jag har *åberopat* auktoriteter, och jag tror, att en liknande anspråklöshet skulle pryda herr Kristensson också.

Herr H a m r i n: Herr talman! Jag skall inte alls försöka mig på att slita den tvistefråga, varom diskussionen hittills rört sig med avseende på riksbanken. Jag skall icke heller uttala något omdöme om vilken av de båda herrarna som möjligen kan ha rätt med avseende på denna tvistefråga. Jag har nämligen begärt ordet för att göra ett par andra erinringar, som kanske kunna fattas mera av personer med samma dåliga utrustning när det gäller att bedöma dessa viktiga frågor, som jag själv besitter.

Det kan icke undgå att väcka en viss uppmärksamhet att, i dessa tider, då de enskilda bankbolagen inhösta förtjänster av hittills i Sverige oanad storlek, se, hur statsbanken, riksbanken alltjämt redovisar för vinster, som äro synnerligen små, för att icke säga uppseendeväckande små. De stora enskilda bankerna ha alltjämt höjt sin utdelning till aktieägarna, och inte blott detta, utan de ha även genom nyemissioner på synnerligen fördelaktiga villkor tillfört sina respektive bolag alltjämt större kapital. Under tiden har, såsom jag redan erinrat, riksbanken redovisat mycket blygsamma belopp, oaktat riksbanken besitter sådana resurser, som inte någon av de enskilda bankerna kan förfoga över. Detta, menar jag, ger anledning till oro och föranleder till kritik mot riksbanksledningen och mot det nuvarande systemet, en kritik, som borde leda till, synes det mig, en uppreisning av förhållandena, på det att riksbanken i detta avseende må kunna gå en bättre framtid till mötes.

Skulle jag för min ringa del söka uppvisa någon anledning till det dåliga resultat, åtminstone vad avdelningskontoren beträffar, som de gångna åren visat, så skulle det vara den bristande kompetens, som gör sig gällande vid ledningen av dessa avdelningskontor. Jag tror, att härutinnan har riksbankens huvudledning och, jag förmodar,

även bankoutskottet någon att beakta, på det att i spetsen för dessa kontor måtte komma personer, som besitta den förmåga, den erfarenhet, de kunskaper och framför allt det intresse, som äro behöfliga, för att riksbanken skall kunna utvecklas till att bli vad den verkligen bör vara: en svenska folkets gemensamma bank.

Ang. riksbankens förvaltning.
(Forts.)

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Jag vill blott säga ett par ord med anledning av den siste ärade talarens anförande.

Han talade om att det ger anledning till oro, att riksbanken icke kunnat följa med i merkantilt hänseende, i det att nämligen vinsten blivit av tämligen anspråkslös beskaffenhet, särskilt i jämförelse med de vinster, som inhöstats av affärsbankerna här i landet. Jag vill då säga, att jag icke tycker, att han har rätt i det avseendet, ty jag anser icke, att riksbankens vinstsiffra är så ofantligt ringa. Den är visst cirka 9 miljoner, eller så, enligt herr Wikströms utsago. Jag anser icke, att detta är någon liten vinstsiffra. Men det förvånar mig dock icke, att herr Hamrin gör dessa erinringar, ty han har rätt i det avseendet, att affärsbankerna långt överflygla riksbanken. Men jag ber att få säga herr Hamrin, att det göra de sannerligen icke på bankrörelse. De driva annan verksamhet vid sidan därom. Det är på den verksamheten de få sina stora vinster, och den verksamheten är av den beskaffenhet, att den, som vi sett på sina ställen, särskilt i de stora stockholmsbankerna, medför kolossala vinster. Dessa äro ingalunda intjänta på bankrörelse utan på annat geschäft, bland vilka fondavdelningarna icke spela någon liten roll, men även allt annat, som rör aktier och olika slags företag. Det är det, som inbringar de stora vinsterna, och från den verksamheten skola vi be Gud bevara den svenska riksbanken.

Riksbanken har skött sig på det hela taget mycket förtjänstfullt. Men jag skall bereda herr Hamrin ännu en tillfredsställelse och medgiva, att det är i ännu ett avseende, som icke allt är bra som det är nämligen ifråga om den egendomliga ställning riksbankens avdelningskontor intaga. Det är nu en svag punkt. Avdelningskontoren betraktas ju numera nästan uteslutande som sedelspridningskontor. De flesta av dem driva endast obetydlig affärsverksamhet, särskilt affärsverksamhet i förhållande till allmänheten. De driva däremot i rätt stor omfattning rediskontering, d. v. s. de rediskontera de enskilda bankernas varuväxlar och t. o. m. kanske gjorda växlar. Det är denna verksamhet, som på de flesta ställen utövas av riksbankens avdelningskontor. Nu har det flere gånger varit fråga om, i vilken mån detta bör fortsätta och om icke en ändring bör vidtagas, om icke riksbanken liksom de enskilda bankerna bör träda i direkt förbindelse med affärslivet i allmänhet. Men naturligtvis är det lugnare för riksbanken att slippa ifrån detta besvär. Risker är långt mindre då. Driver man affärer med den stora allmänheten, så riskerar man ofta att förlora stora pengar. Den risken taga privatbankerna och rediskontera sedan växlarna i riksbanken.

Jag medgiver, att detta är en svag punkt. Men man har ju nu tillsatt en kommitté, 1917 års bankkommitté, och den kommer troligt-

Ang. riks-
bankens för-
valtning.
(Forts.)

gen att ägna denna fråga en mycket ingående undersökning, och sannolikt kommer den väl i sinom tid fram med något förslag i den riktningen.

Jag har icke med detta bestritt, att herr Hamrin haft en felaktig uppfattning vare sig i det ena eller det andra avseendet, men jag har blott velat lämna några upplysningar. Ty det är alldeles klart, att de privata bankerna icke kunna förtjäna sådana enorma summor, som här förekommit, på endast bankrörelse, utan att de ha förtjänat det på annan verksamhet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 13, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Sedan *punkten 1*, angående försummad inbetalning av vissa järnvägs lån föredragits anförde

Ang. inbetal-
ningen av
vissa järn-
vägs lån.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Jag har endast velat göra ett litet understrykande av det förhållande, som av statsrevisorerna påpekats och som bankoutskottet också gått med på, nämligen beträffande behovet av en bättre ordning då det gäller inbetalande av lån utlämnade till de enskilda järnvägarna.

Det framgår av redogörelsen i bankoutskottets utlåtande nr 13, att det är åtskilliga missförhållanden, som därvidlag hittills ha gjort sig gällande, och det har påpekats många gånger förut, utan att det lett till någon åtgärd. Nu meddelar emellertid bankoutskottet här den upplysningen, att efter den nyligen genomförda förändrade arbetsfördelningen mellan deputerade särskild uppmärksamhet lär komma att ägnas åt nu ifrågavarande spörsmål. Det tycker jag för min del man har all anledning att vara tacksam för, ty det kan dock icke få fortsätta på samma sätt som hittills, att de enskilda järnvägsbolagen utan vidare kunna göra nyanskaffningar i stället för att göra de avbetalningar, som äro erforderliga, på deras respektive statslån.

Nu skall ingen tro, att jag är någon som helst fiende till kommunikationsväsendet och vill göra det svårt för dessa företag, men jag vill framhålla, att om det verkligen är av behovet påkallat, att staten tillhandahåller pengar för nyanskaffning, så är det naturligtvis icke alldeles omöjligt — och jag tror, att detta vore förtjänt att tagas i övervägande av vederbörande — att i stället för att järnvägsbolagen på detta slentrianmässiga sätt utan vidare kunna använda uppkomna vinster till annat ändamål än för att fullgöra sin skyldighet mot staten, det kunde uttänkas en möjlighet att ordna detta genom att lämna lån för nyanskaffning.

Herr talman! Jag har intet yrkande, utan har endast velat göra detta påpekande.

Ang. inbetal-
ningen av
vissa järn-
vägs lån.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Punkten lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 16.

Härefter föredrogs vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om utgivande av en uppslagsbok över riksdagens verksamhet; och

nr 15, i anledning av väckt förslag rörande ombyggnad av riksbankens fastighet i Karlskrona.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Lagutskottets nu föredragna utlåtande, nr 4, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, lades till handlingarna.

§ 18.

A föredragningslistan fanns vidare upptaget lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rekrytutbildningens förläggande till sommartid m. m.

Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartid
m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 4, hade herr Osberg hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t tackes snarast låta verkställa utredning med tanke på omläggning till rekrytutbildning sommartid och taga i övervägande, huruvida icke dagantalet lämpligen kunde nedbringas genom det bättre övningsresultat, som erhöles, därest övningarna företoges under sommarhalvåret, samt till riksdagen inkomma med det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartil-
m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte för-
anleda någon riksdagens åtgärd.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr O s b e r g: Herr talman, mina herrar! Förledet är fram-
bar jag en motion i samma syfte som det jag nu framfört vid denna
riksdag i detta ämne. Det har visat sig, sedan 1914 års härordning
blev genomförd, att de s. k. vinterförläggningarna eller rekrytutbild-
ningen vintertid varit alldeles förkastlig. Förledet års riksdag av-
slog denna framställning på förslag av ett sammansatt stats- och
lagutskott. Detta utskott motiverade då avslaget på så sätt, att det
ansåg sig icke ha tid att ingå i prövning av detta ärende. Således
ansåg detta utskott, att saken icke hade, kan jag förstå, någon be-
tydelse alls.

Det utskott, som har behandlat saken i år, nämligen lagutskot-
tet, har även sagt detta, att på grund av att denna härordning blivit
genomförd så sent, så måste de hålla sig till vad beslutet blev i fjol.
De ha nämligen nu tillagt, att det varit skiljaktiga meningar inom
utskottet. Men vid justeringen har det icke förekommit någon reser-
vation. Jag vill i förbigående nämna, att det varit 7 ledamöter när-
varande vid justeringen och 9 frånvarande. Således har man ingen
klar föreställning om, huru utskottet i sin helhet ställt sig till detta
spörsmål. Jag har hört på omvägar, att en av utskottets ledamöter
varit betänkt på att reservera sig, men att han icke var närvarande
vid justeringen, och således blev det ingen reservation av.

Jag har många historier, som jag kunde berätta, angående ef-
fekten av dessa vinterövningar, men jag kan naturligtvis icke be-
lamra riksdagens protokoll med alla dessa saker. Likväl skall jag be
att få berätta några av dem.

Jag känner en yngling, som var frisk och stark, då han inskrevs
som värnpliktig; och han önskade fullgöra sin värnplikt på Gott-
land. Han var sin faders ende son. Denne yngling önskade komma
till Gottland just för att få fullgöra värnplikten i en följd och för att
fadern således icke skulle behöva leja dräng mer än ett år för värn-
plikten skull. Han kom till Gottland i februari månad, tror jag
det var. Han utsattes på vaktjänst, ådrog sig en svårare förkylning
och blev inlagd på sjukhus. Han låg där i åtskilliga veckor, fick
lunginflammation och vatten i lungsäcken och låg sedan ytterligare
ett par månader, varefter han förklarades vara till krigstjänst odug-
lig. Med det beskedet fick han resa hem till sin fader, och han fick
icke någon upplysning om vad som fattades honom. Fram på som-
maren blev emellertid hans tillstånd sämre och sämre, och hans an-
förvanter rådde honom att resa till Lysekil och rådfråga en läkare
med gott renommé. Denne frågade honom: »Var har du varit?» —
»Jag har varit på Gottland och fullgjort min värnplikt», svarade
pojken, »men blivit hemskickad och förklarad till krigstjänst odug-
lig». Då frågade läkaren: »Upplyste de dig icke om vad som fat-
tades dig?» — »Nej», sade pojken. Då sade läkaren: »Du måste oför-

tövat giva dig in på ett sanatorium; du har tuberkulos i hög grad.» Denne yngling har nu varit på sanatoriet i Svenskhögen två ganger, och härom dagen kom han till mig och begärde vederhäftighetsbevis för tredje gången.

Det var ett fall.

För en tid sedan stod i tidningarna en notis under rubriken »Vinterfälttjänsten kräver offer. Två dödsfall i lunginflammation vid Västgöta regemente.» Där skrives: »Under den stränga kolden för en tid sedan hade Västgöta regemente i 34 graders köld fälttjänstövningar i trakten av Lilla Edet, varvid, enligt vad eder korrespondent inhämtat, ett stort antal ynglingar blevo svårt förkylda och inlagda på regementets sjukhus. I söndags således sammanlagt 6 sjuka i lunginflammation, och i går hade antalet stigit till 11.

Två av ynglingarna ha redan avlidit, bland dem hemmasonen Arvid Johansson från Baltorp Barne Åsaka, som under gårdagen dukade under för den svårartade förkylning han ådrog sig under marschen i snösörjan på Göta älv under ovannämnda övning.»

Jag ber också att få påpeka en sak, nämligen att när frissinnade landsföreningens representanter sammanträdde här i fjol för att giva sina önskemål tillkänna, då bringades dessa vinterövningar på tal, och jag vågar påstå, att det var icke 5 % av samtliga representanter från landets alla delar, som på minsta sätt vågade uppträda för dessa vinterövningar, utan med så gott som en mun förklarades det, att de äro det största fördärv, som tillkommit i lagform.

När man sänkt värnpliktsåldern från 21 till 20 år, så kan man icke tänka sig, att dessa unga män skola vara fullt utbildade kroppslikt. De komma in blyga av sig och naturligtvis ovana vid de militära anordningarna. Självfallet kunna de icke taga den vård om sig, som de kunde göra, om de hade haft tid att så att säga växa in i knekttröjan. Men om man inkallade dessa män sommartid eller på våren, så finge de tillfälle att lära sig att sköta sig bättre, och då vore det icke så stor fara. Skola de ha vinterövningar, så låt dessa komma senare under utbildningstiden, när de lärt sig, huru de skola gå till väga för att klara sig.

Under debatten här i fjol med anledning av herr Bergs i Munkfors interpellation om hälsotillståndet i kasernerna uppträdde herr Eriksson i Grängesberg och han sade: Ni kan vidtaga vilka åtgärder ni för gott finner, så blir det aldrig någon reda i detta förhållande, förrän sommarlinjen åter blir införd. Det är synd, att herr Eriksson icke är här i dag, ty jag tror säkert, att han skulle ha biträtt min framsättning i dag. Men som sagt, så yttrade han sig, och jag kan till fullo instämma i detta yttrande. Det är ett av de sannaste ord, som fällt i denna plenisal.

Om emellertid detta skall fortgå, måste absolut vidtagas åtgärder för att folket icke skall alltför mycket betungas. Om vinterövningarna skola pågå på detta sätt, så att den ena ynglingen efter den andra offras, måste nationen se till, att åtgärder för deras vård vidtagas. Det måste då byggas flera sanatorier och andra anstalter, ty det är icke riktigt att förfara på det sättet, att när ynglingarna

Ang. rekryt-
utbildningena
förläggande
till sommartid
m. m.
(Forts.)

Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartid
m. m.

(Forts.)

förstörts, man bara skickar dem hem till föräldrar eller anförvanter, vilka de sedan under hela sitt liv få ligga till last; detta är icke nationen värdigt.

Utskottet har sagt, att det skulle vara svårt att här ingripa, och att så kort tid efter det beslutet om dessa övningar fattats, detta icke bör vidröras. Svårigheterna äro till för att övervinnas. Under den korta tid dessa vinterövningar pågått, ha de för vårt lands vidkommande och i synnerhet för västra och södra Sverige visat sig alldeles olämpliga. Det kan icke fränkommas. Jag vill då säga, att ju fortare man kan åstadkomma en förbättring desto bättre är det. Så märkvärdigt anser jag icke detta spörsmål vara, att man inte skulle våga sig in på det.

Man resonerar nu som så, att under dessa märkvärdiga tider skall man icke bry sig om detta. Ja, låt vara att tiderna äro märkvärdiga, men en utredning av detta slag kommer icke att verkställas så synnerligen hastigt, utan jag tror nog, att man skall hinna se verkningarna av kriget, innan förslag i detta avseende blir färdigt. Jag tror icke att det är rätt att år efter år avpollettera denna så viktiga fråga. Stora delar av folket kräva, att den skall lösas och icke bara avpolletteras med så enkla ord. Frågan har större betydelse. Det torde väl icke vara alldeles uteslutet, att en var av riksdagens ledamöter har sig bekant, att dessa vinterövningar kräva ofantligt många offer år från år. Jag vågar då fråga: Är det då oss värdigt, att vi sitta här med korslagda armar och bara tänka, att den saken får reda sig hur som helst? Nej, det anser jag icke vara bra att handla på det sättet. När en oegentlighet är konstaterad, och då det ligger i riksdagens hand att åstadkomma en ändring, så bör den ändringen göras, och det så snart som möjligt.

Nu skulle man kunna tänka sig, att man väntade till detta krig är slut med att vidtaga dessa åtgärder. Ja, det är ju svårt att säga när så blir. Efter de händelser, som på senare tider inträffat, vågar jag påstå, att det kommer att dröja länge, innan man kan vidtaga radikala åtgärder, men en sak kan jag ingå på, den nämligen att därest man ingår på sommarutbildning, kan man skära bort 33 % av dagantalet utan något men för resultatet av övningarna. Tänk sedan på den billigare beklädnaden sommartiden och att sommarutbildningen även på annat sätt blir billigare! Det har nu begärts 2 $\frac{3}{4}$ miljon kronor till torkanläggningar vid regementena. Jag skall nu ej säga något mot detta, ty dessa anordningar äro kanske berättigade. Men därest rekrytutbildningen förlades till sommartiden, är det säkert, att den begärda summan kunde ofantligt nedbringas.

För ett par dagar sedan talade jag med en framstående bataljonsläkare. Denne sade mig, att han vågade påstå, att 95 % av de landets officerare, som ha med manskap att göra, skulle, därest de kunde det, lägga sin röst för återinförande av sommarövningar. Nu vet man, att det är särskilda skäl, som göra, att dessa officerare icke kunna träda fram så öppet, men man och man emellan tränger det fram och man får till sist ett extrakt av deras tankegång i detta hänseende.

Nu är det, herr talman, kunhända lönlöst att spilla ytterligare ord på detta spörsmål, men jag har föresatt mig, att jag i dag skall ha andra kammarens ställning till detta spörsmål utrönt. Det är nämligen av vikt, att man åtminstone konstaterar, hur landet ligger i denna fråga.

Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartid
m. m.
(Forts.)

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Motionären vill hava till stånd en utredning angående rekrytutbildningens förläggande till sommartid och i samband därmed en utredning av huruvida icke antalet dagar för övningarna lämpligen kunde nedbringas. Så vitt jag förstår kan nog åtskilligt sägas till försvar för ett sådant yrkande. Motionären har också i sådant avseende förebragt en del, dels i motionen och dels muntligen. För min del tror jag, att övningarnas resultat skulle bli bättre i vissa avseenden, om utbildningstiden delvis kunde förläggas till sommartiden, och jag anser det vara alldeles klart och konstaterat, att dessa vinterövningar på flera håll visat sig föranleda beklagliga resultat beträffande de värnpliktiges hälsotillstånd. Visserligen tror jag nog, att motionären gör sig skyldig till en och annan överdrift i motionen, exempelvis då han säger: »Skall rekrytutbildning fortgå vintertid, är fara värt att våra sanatorier bliva överbefolkade med värnpliktige och att ett oändligt stort antal svenska hem göras till lungsotshärdar.»

Här föreligga nog i alla fall missförhållanden. Jag vill i detta avseende erinra om att militieombudsmannen i sin ämbetsberättelse haft att meddela ett och annat av intresse, men den berättelsen ger åtminstone icke vid handen, att dessa missförhållanden skulle vara så omfattande, som motionären påstår. Av militieombudsmannens berättelse får man vidare den uppfattningen, att mycket skulle kunna förbättras helt enkelt genom torkanordningar i kasernerna. Såsom motionären själv har erinrat, föreligger ju också i år ett förslag hos riksdagen om anslag av medel för detta ändamål.

I alla händelser tror jag, att kammaren får ge utskottet rätt uti, att tiden nu icke är inne, att taga itu med nu ifrågavarande sak. Det var nämligen icke endast bristen på tid, som i fjol förmådde utskottet och kamrarna att avslå motionärens framställning. Motionären har i det avseendet refererat oriktigt såväl i motionen som i sitt muntliga anförande. Det enligt min mening bärande avslagsskälet i fjol var, att man ansåg, att ett förslag till ändring uti den nya härordningen så kort tid efter det densamma blivit antagen givetvis skulle mötas av motstånd, och det skälet är giltigt även i år.

För utskottet har i år det avgörande varit, dels att vi ännu haft jämförelsevis kort tid på oss att pröva den nya härordningen och dels att världskriget ännu icke är avslutat, varför det synes rimligt, att man ännu väntar något med att draga bestämda slutsatser av kriget. Här har under de senare åren förelegat förslag om rätt väsentliga påbyggnader på 1914 års härordning, men de föreslagen hava avslagits av riksdagen just under åberopande av samma motivering,

*Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartid
m. m.
(Forts.)*

som utskottet nu återoppar för avslag å motionen. Det skulle vara ganska inkonsekvent av riksdagen, om den nu trots dessa förhållanden bifölle motionen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Osberg: Herr talman! Jag skall bara med ett par ord söka bemöta utskottets ärade ordförande. Han säger, att jag överdrivit saken. Jag har talat vid en sanatorieläkare. Jag har ingen anledning att tro, att den mannen icke är sanningsenlig. Han sade emellertid, att det är bekymmersamt att se, vilken mängd av unga män som komma till sanatorierna, sedan de varit inne vid regementena och fullgjort tjänstgöring såsom värnpliktige. Detta säger en framstående sanatorieläkare, vars namn jag emellertid icke nu vill nämna. Sålunda har jag fullt skäl, då jag säger, att ifall dessa vinterövningar komma att fortgå, sanatorierna komma att bli om icke överbefolkade så dock befolkade av värnpliktige.

Nu sade den ärade ordföranden i lagutskottet något om förflutet års utskotts åtgörande beträffande denna sak, och att vad jag sagt icke skulle vara riktigt. Jag skall då be att få läsa upp vad utskottet säger: »Vid sådant förhållande och då utskottet icke varit i tillfälle att förr än vid en sen tidpunkt under innevarande riksdag upptaga ärendet till behandling, samt den utredning, som för ett sakligt övervägande av motionen skulle varit erforderlig, icke kunnat av utskottet medhinnas, får utskottet hemställa, att ifrågakvarande motion icke må av riksdagen bifallas.»

Nu vill jag nämna, att motionen var väckt i tillbörlig tid. Sålunda hade utskottet lika god tid med denna motion som andra, om det ansett det lämpligt att ägna tid åt densamma. Det skälet är icke hållbart, som av herr ordföranden framhållits.

Jag vill ännu en gång framhålla, att jag på denna punkt kommer att begära votering bara för att se, hur kammaren ställer sig. Det kan vara av visst intresse. Saken är nämligen så viktig, att vi måste förr eller senare få en ändring i densamma, och då kan ett sådant utslagsgivande vara till ledning för framtiden, hur man skall ställa sig till detta spörsmål.

Herr Lindley: Herr talman! Jag ber att få säga, att jag är en av dem, som i utskottet med mitt hjärta varit med motionären i hans yrkande om denna förändring. Jag har också försökt skaffa gehör för den meningen i utskottet. Jag har gjort det med just samma erfarenhet bakom mig, som den herr Osberg framdragit. Det är alldeles sant, som motionären i sitt anförande framhållit, att vid årets riksdag begärts rundligt anslag för inrättande av torkanordningar för manskapet vid regementena. Dessa anordningar torde emellertid vara något, som icke alls i någon mån bidrager till att förbättra de förhållanden, som här blivit påtalade. Jag tror tvärtom, att beviljandet av dessa 2 eller 3 miljoner kronor blir en överloppsgärning, då det gäller att taga vara på folkhälsan. Vi veta, att

i de flesta fall förkylningar ådragas, då manskapet är långt utanför kasernerna, då de få lägga sig med våta kläder under särdeles svåra förhållanden i regn, i oväder i bivaek långt ute i vildmarkerna. Det är då ynglingarna ådraga sig förkylning, det är då deras hälsa tar sin värsta stöt.

*Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartid
m. m.
(Forts.)*

Jag har som sagt, varit fullt ense med motionären. Jag kan också intyga, att en hel del av utskottets ledamöter hava givit sin anslutning till den tanke motionären anfört och också understrukit riktigheten av, att man t. o. m. i militära kretsar känner sig rätt så avogt stämd gentemot den förändring, som vidtogs med 1914 års härordning. Men det är en sak. Då vi till sist kommo fram till beslut, så gick jag tillsammans med utskottet på avslagsyrkande, just med anledning av vad som säges här i slutet av utskottets betänkande.

Jag vill emellertid sticka emellan med, att då man talar om att motionären överdrivit bland annat i vad han säger om våra sanatorier som skulle komma att bli överbefolkade, så är det kanske en överdrift, men i viss mån har nog motionären rätt. Jag har också av åtskilliga framstående läkare vid sanatorier hört, att exempelvis det pågående världskriget har dragit ett stort brett streck över kampen mot denna hemska sjukdom, tuberkulosen, och att det i viss mån kunde spåras sådana tendenser i tuberkuloskampen även i vårt land, kanske beroende på att dessa ungdomar utsättas för de stora faror och påfrestningar som herr Osberg påpekat.

Men i alla fall, utskottet säger här till slut: »Vid sådant förhållande och då det därtill är av vikt att avvakta de erfarenheter, nu pågående krig i förevarande hänseende kan komma att giva, får utskottet hemställa» o. s. v. Jag vill erinra om, vad också utskottets ärade ordförande påpekade, att då man under dessa gångna krigsår har tillbakavisat en massa förslag till påbyggnader på 1914 års härordning genom att peka på de erfarenheter världskriget skulle kunna komma att giva, så ha vi också i konsekvens därtill tillbakavisat denna motion. Och jag är verkligen en av dem, som ännu hysa den uppfattningen och den förhoppningen, att det pågående världskriget skall giva sådana erfarenheter, att vi en gång kunna upptaga kampen mot hela detta elände, som vilar över oss, och sätta yxan till roten på det militära eländet. Under denna förhoppning har jag gått med på detta yrkande, förhoppningen att världskriget, när det är slut, skall giva de erfarenheterna, att vi skola kunna gå mera konsekvent fram till avskaffande av militärväsendet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Södertälje: Då motionären talade om motiveringen för avslagsyrkandet föregående år, så fäste han uppmärksamheten endast på en del därav men hoppade över just vad jag hade citerat, nämligen följande: »På sätt motionären själv erinrat, kommer ett förslag om förändring i den nya härordningen efter så kort tid, sedan densamma antogs, säkerligen att mötas av motstånd från flera håll». Jag har icke förnekat, att det också fanns ett an-

Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartid
m. m.
(Forts.)

nat skäl, men jag sade, att det av mig åberopade var det huvudsakliga avslagsskälet. Och det står kvar.

Motionären sade i sitt första anförande, att man icke kan ha klart för sig, hur utskottet ställer sig till motionen, därför att det var så många borta vid utlåtandets justering. I anledning därav ber jag att få upplysa honom om att vid diskussionen i utskottet om denna sak det visserligen fanns sympatier — liksom jag själv uttalat sådana — för denna tanke, men det förekom mig veterligt icke ett enda yrkande på bifall till motionen, utan utskottet var nog, såsom herr Lindley sagt, ense om att avstyrka motionen.

Jag vill till sist även erinra om en sak. Man har tänkt sig, att när detta krig en gång blir slut och vi få i lugn och ro resonera om vår härordning, så böra vi taga upp till dryftning frågan om vi icke kunna gå till en revision av hela försvarsfrågan. Och då är det väl lämpligt att till dess spara en sådan specialfråga som denna.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr H a m m a r s k j ö l d: Herr talman! Av motionären har framhållits vissa sanitära olägenheter, som skulle vara orsakade av den s. k. vinterlinjen. Jag vill då först framhålla, att vi redan före år 1914 haft en vinterlinje, nämligen vid flertalet av specialtruppslagen, vid kavalleriet, fältartilleriet och ingenjörs kåren.

De framhållna olägenheterna äro efter min uppfattning i viss mån överdrivna. När man skall bedöma förhållandena för framtiden bör man taga hänsyn till den överbeläggning, som varit rådande de första åren efter 1914. Denna har berott dels därpå, att ett stort antal etablissemang för infanteriregementen ännu icke voro färdigbyggda, så att somliga regementen fått dela med sig förlägningsutrymme åt andra regementen, under det att vissa truppförband förlagts i jämförelsevis otillfredsställande tillfälliga lokaler. En annan orsak till denna överbeläggning är den, som berördes i förra årets statsverksproposition. Det har nämligen visat sig, att under världskrigets första år värnpliktskontingenten blivit betydligt större, än vad som kan anses vara normalt. Då nu de kontingenter, som uttagas till specialtruppslagen och marinen, äro bestämda, kom hela över-skottet på infanteriets del, och denna omständighet har naturligtvis även i sin mån bidragit till överbeläggningen.

För varje år som går bliva nya kaserner färdiga, och vid årets inskrifningar har, efter vad jag haft tillfälle att övertyga mig om, årsklassen börjat återgå till normal styrka. Redan härigenom komma vissa av de berörda svårigheterna att minska. Dessutom är det naturligt, att i mån vana och erfarenhet vinnes i sättet att anordna övningar vintertid, komma befälet och även militärläkarna att träffa bättre anordningar för hygien i allmänhet och särskilt för övnin-garna.

Det har varit tal om de torkinrättningar, som föreslagits vid truppförbanden. Dessa äro nog icke beroende på huruvida övnin-garna börja på hösten eller på våren, ty även om övningarna börja på våren, måste vinterövningar anordnas, och under alla vinteröv-

ningar äro torkinrättningar av största betydelse. Jag har gjort den erfarenheten, att de flesta förkylningsfallen uppkomma därigenom att manskapet tager på sig våta kläder och våta skodon. Därför är det av stor vikt, att medel finnes för att torka persedlarna.

*Ang. rekryt-
utbildningen,
för avgående
till sommartid
m. m.
(Forts.)*

Det har även framhållits av några talare, att sedan omläggningen av övningarna kommit till stånd, det blivit ett mycket stort tilllopp av värnpliktiga vid sanatorierna. Jag tror icke man kan gå så långt, att man kan säga, att alla de värnpliktiga, som under den militära tjänstgöringen från regementena skickas till sanatorier, hava ådragit sig tuberkulosen under denna tjänstgöring. Ty det kan lätt hända, att genom den noggranna läkareuppsikt och läkarevård, varunder den militära personalen står, en sjukdom, som redan förefinnes ehuru i latent form, lättare och hastigare upptäcks, och att sålunda en del av dem i alla fall, ehuru kanske till deras egen skada vid en senare tidpunkt fått anlita sanatorievård.

Slutligen anförde motionären, att en militärläkare skulle ha uttalat, att 95 % av officerarna ansågo den nuvarande linjen olämplig. Jag har en motsatt uppfattning angående den saken än vad denne militärläkare hade, och likaledes kan jag icke instämma däri, att förhållandena i Sverige skulle vara sådana, att officerarna i en dylik fråga icke skulle våga fritt och öppet uttala sin åsikt.

Herr vice talmannen, som under herr Hammarskjölds anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade härpå ordet till

Herr O s b e r g, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag hade naturligtvis icke väntat mig något annat från herr Hammarskjölds sida ifråga om denna vinterlinje, men jag skulle bara vilja framställa det spörsmålet till herr Hammarskjöld: Huru ställer det sig med övningarnas resultat? Huru ställer det sig med skjutövningarna i jämförelse med förhållandena, när det var sommarlinje. Man skickar väl icke ut dessa pojkar endast för att få dem sysselsatta under så och så många dagar. Nationen fordar väl, att det skall bli ett resultat av dessa övningar, och icke har väl nationen råd att för ro skall bära dessa bördor vinterövningarna kräva, utan det är väl meningen att det skall bli ett motsvarande resultat.

Här har talats om otillräckligt utrymme. Ja, ni kan fortsätta och bygga, men vem skall betala det till slut? Det måste väl vara någon rim och reson, och vi få väl ändå hoppas, att världens befolkning skall taga sitt förnuft till fånga och gå med på, jag vill icke säga avskrivning, men väl reduktion av militärbördorna. Kunde det ske, så vore det till landets bästa. Det är min fulla övertygelse. Men vår strävan under nuvarande förhållanden bör väl vara att få övningarna sådana, att folket blir kompetent. Och kan det ske på mindre tid och med billigare kostnader, så är det ju endast till fördel.

För någon tid sedan skrev en man till mig och tackade för motionens framförande. Han skrev, att han hade tre pojkar i unga år

Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartid
m. m.
(Forts.)

och att han hellre säge, att de finge vara med två sommardagar än en vinterdag, ty det skall väl ändå kännas tungt, när vår manliga befolkning offras på ett sådant altare. Han hade sett så många unga män i sitt grannskap, som tagit skada av dessa vinterövningar.

Nu har jag icke sagt, att vinterövningar icke skulle behövas, men jag har sagt, att när pojkarna vuxit in i knekttröjan, då kunna de sköta sig bättre som knektar. Nu komma dessa pojkar in från landsbygden nervösa och ovana vid militärlivet, men när de fått vänja sig litet och blivit mera självständiga, så kunna de sköta sig bättre. Men som det nu är lämpa sig icke dessa 20-åringar för vinterövningarna. Jag har sett otaliga bevis för detta, och jag tager icke tillbaka ett steg på den punkten.

Även en annan sak vill jag påpeka, medan jag har ordet. Det är väl ändå troligt, att om vinterutbildningen förlades till senare delen av utbildningen, så skulle den kunna ske i större truppförband, och man skulle då kunna ha till förfogande officerare, som ha kända hända litet mera begrepp om hur manskapet skall behandlas. Den första tiden kan det väl vara så, att det finns befäl, som är mer eller mindre lämpligt, och de värnpliktige, som råka ut för mindre lämpligt befäl, taga givetvis skada. Om det kunde tagas någon hänsyn till förhållanden i det borgerliga livet, så tror jag, att det icke skulle bli så farligt som nu. Det är naturligtvis icke klokt, att t. ex. hastigt köra en häst, så att han blir varm och genomblöt av svett, och sedan låta honom bli hastigt avkyld. Men sker icke detta med våra värnpliktige, när de äro ute och de skola intaga liggande skjutställning på den kalla marken? Och numera skall ju all fältmässig skjutning ske i liggande ställning. Efter hastiga rörelser, varigenom kroppen blir överhettad, få de ligga alltför länge på marken i både snösörja och is. Det kan helt naturligt icke vara hälsosamt.

Det är folket, som skall betala fiolerna, och det är folket, som fordrar, att deras söner få en sådan övning att de bli på minsta möjliga sätt utsatta för risken. Det är väl ändå icke meningen, att man skall träna en beväringssman till döds i fredstid. Jag tror, att om faran kommer, så skall det svenska folket som en man göra sitt bästa och de värnpliktige icke sky några svårigheter i vare sig det ena eller det andra vädret. Men när tiderna äro sådana, att man kan anpassa sig till det bättre, då bör man även göra det.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Osberg begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej. har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 57 ja mot 73 nej, vid vilken utgång kammaren således med avslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

§ 19.

Vid nu skedd föredragning av lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående straffet för rymning från mobiliserad avdelning av krigsmakten begärdes ordet av

*Ang. rekryt-
utbildningens
förläggande
till sommartid
m m.
(Forts.)*

Herr L e a n d e r, som yttrade: Herr vice talman! Jag ber att få tacka lagutskottet för den välvilja, varmed min och herr Hamrins motion mottagits. Huvudsyftet med vår hemställan, nämligen att det alltför stränga straffet för rymning från mobiliserad avdelning måtte lindras, är genom utlåtandet uppnått. När emellertid nu frågan skall hänskjutas till Kungl. Maj:t för utredning, så ber jag att få beledsaga den med några ord.

Vi motionärer hade eventuellt hemställt, att förhöjningen av straffet för rymning från mobiliserad avdelning skulle bortfalla, d. v. s. att sådant rymningsbrott skulle jämnställas med rymning från avdelning på fredsfoot. Därom säger utskottet, att det går icke för sig, och kanske utskottet har rätt i det. Men jag ber att få konstatera, att folk i allmänhet har mycket svårt för att inse skillnaden mellan avdelning, som inkallats för vanlig övning, och mobiliserad avdelning, helst som samma avdelning den ena tiden är mobiliserad och den andra icke. Jag har haft tillfälle att förvissa mig därom, då jag ju är föreståndare för ett fängelse, som i synnerhet de sista åren huvudsakligen rekryterats av militära fångar. På frågan om de vetat, ifall de tillhört mobiliserad avdelning eller ej, eller om de haft klart för sig, att de genom rymning från en sådan avdelning ådragit sig strängare straff än eljest, har svaret i allmänhet blivit nej.

Nu upplyser utskottet om vad man vetat förut, att mobilisering kungöres genom generalorder. Ja, det är gott och väl, men jag tror, att vederbörande böra även på annat sätt upplysas om, när de inkallas till mobilisering, och likaledes därom, att straffet för rymning under dylika förhållanden är större än annars. Det finns ju många olika sätt och vägar att bringa dem sådan upplysning, och jag hoppas, att Kungl. Maj:t tager hänsyn även till denna sida av saken, när frågan nu kommer att utredas.

För övrigt har jag intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamrin instämde häruti.

*Ang. straffet
för rymning
från mobili-
serad avdel-
ning av krigs-
makten.*

*Ang. straffet
för rymning
från mobili-
serad avdel-
ning av krigs-
makten.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Föredrogs vart för sig lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande och föreläggande för riksdagen av förslag till lag om brandskydd;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § i lagen den 2 juli 1915 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen); och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskild bestämmelse att tillsvidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Slutligen föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av en samverkan mellan stat och kommun för övertagande av skyldigheten att bekosta skolmateriel för barn i folk- och småskolan; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 22.

Herr *Zander* avlämnade en av honom och herr *Johansson* i Vittinge undertecknad motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 77, med förslag om ändringar i vissa delar av gällande telefon- och telegrafreglementen.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 312, bordlades på begäran.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar rörande höjning av vissa till arméns och marinens personal utgående dagtraktamenten m. m.; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen

och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar angående vissa anslag till remontering m. m.;

bevillningsutskottets memorial, nr 10, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion angående stämpelskatt å aktiekuponger;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av understöd av statsmedel åt s. k. hembygdskörör; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av herr Werners m. fl. motion, nr 230, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 13 i ordningsstadgan för rikets städer; och

nr 2, i anledning av herr Werners m. fl. motion, nr 231, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 10 i instruktionen för landshövdingarna.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Rehn</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 25 febr.,	
»	<i>Hedin</i>	» 2 » » » 27 »	
»	<i>Hamilton</i>	» 2 » » » 25 »	
»	<i>Elisson</i>	» 8 » » » 28 »	
»	<i>Welin</i>	» 9 » » » 24 »	
»	<i>Eronn</i>	» 6 » » » 26 »	
»	<i>Nilsson i Landeryd</i>	» 4 » » » 25 »	
»	<i>Åkerlund</i>	» 2 » » » 26 »	och
»	<i>Schill</i>	» 6 » » » 26 »	.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 26.

På hemställan av herr talmannen, som meddelade, att om tiden för valen överläggning ägt rum med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 2 nästkommande mars företaga val av

dels tjugufyra valmän för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor ävensom av sex suppleanter för dessa valmän;

dels ock tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och hans efterträdare ävensom av sex suppleanter för dessa valmän.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,8 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
